

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чернівецький національний університет

імені Юрія Федьковича

Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи

Кафедра педагогіки та соціальної роботи

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Е.В. Бринзила

ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ ЩОДО ПРОФІЛАКТИКИ

ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконала:

студентка IV курсу, групи 401

спеціальності 231 Соціальна робота

Бринзила Еріка Вадимівна

Керівник:

к. пед. н., доц. **Мудрий Я.С.**

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри № ____

від «____» травня 20____ р.

Зав. кафедри _____ д. пед. н., проф. Тимчук Л.І.

АНОТАЦІЯ

Бринзила Е. В. Інформаційно-просвітницька діяльність у соціальній роботі щодо профілактики домашнього насильства. Кваліфікаційна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 231 Соціальна робота. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, 2024.

У кваліфікаційній роботі розкрито зміст, можливості та умови ефективності інформаційно-просвітницького підходу до профілактики домашнього насильства; за допомогою анкетування встановлено рівень обізнаності старшокласників щодо проблеми домашнього насильства.

У першому розділі проаналізовано теоретичні підходи до розуміння поняття «домашнє насильство», його видів, особливостей прояву, причин та наслідків; висвітлено і схарактеризовано світовий та вітчизняний досвід із протидії насильству в сім'ї.

У другому розділі розкрито суть та висвітлено можливості інформаційно-просвітницьких кампаній профілактики домашнього насильства; конкретизовано й концептуалізовано поняття, процес, засоби та умови підвищення обізнаності цільової аудиторії та населення в цілому щодо окресленої проблеми; представлено результати дослідження рівня обізнаності старшокласників щодо проблеми домашнього насильства (анкетування відбувалося в процесі проведення заходу соціального спрямування інформаційно-просвітницького характеру).

У роботі визначено трендові теми та встановлено можливості для різних галузей, в т.ч. для соціальної роботи, низки всесвітньо відомих інформаційно-просвітницьких кампаній профілактики домашнього насильства, реалізовуваних в період з 2014 року і до нині діючих та актуальних.

Ключові слова: домашнє насильство, гендерно обумовлене насильство (ГОН), постраждалий від насильства, протидія насильству, профілактика, інформаційно-просвітницькі кампанії.

ABSTRACT

Brynzyła E. V. Information and awareness-raising activities in social work on the prevention of domestic violence. Qualification thesis for the first (bachelor's) level of higher education in the speciality 231 Social Work. Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2024.

The thesis reveals the content, possibilities and conditions for the effectiveness of the information and educational approach to the prevention of domestic violence; the level of awareness of high school students about the problem of domestic violence was established through a questionnaire.

The first section analyses theoretical approaches to understanding the concept of «domestic violence», its types, manifestations, causes and consequences; the world and domestic experience in combating domestic violence is highlighted and characterised.

The second section reveals the essence and highlights the possibilities of information and awareness-raising campaigns for the prevention of domestic violence; the concept, process, means and conditions for raising awareness of the target audience and the population as a whole about the problem are specified and conceptualised; the results of a study of the level of awareness of high school students about the problem of domestic violence (the survey was conducted during a social event of an information and awareness-raising nature) are presented.

The paper identifies trending topics and identifies opportunities for various sectors, including social work, to use a number of world-famous information and awareness-raising campaigns to prevent domestic violence, implemented since 2014 and still active and relevant today.

Keywords: domestic violence, gender-based violence (GBV), survivor of violence, combating violence, prevention, awareness-raising campaigns.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОФІЛАКТИКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА	8
1.1. Домашнє насильство: поняття, види, етіологія	8
1.2. Системи та правові рамки протидії домашньому насильству	20
Висновки до першого розділу	33
РОЗДІЛ 2. ПРОФІЛАКТИКА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО- ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	34
2.1. Інформаційно-просвітницькі кампанії профілактики домашнього насильства (на базі КУ «Центр надання соціальних послуг» Новоселицької міської ради Чернівецького району Чернівецької області) ...	34
2.2. Дослідження рівня обізнаності старшокласників щодо проблеми домашнього насильства	45
Висновки до другого розділу	53
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ	67

ВСТУП

Актуальність дослідження. Незважаючи на декларовані принципи всезагальної рівності та недискримінації, поваги до особистих меж і кордонів, свободи, гідності та недоторканності особи, а головне – визнання здоров'я та життя людини найвищими цінностями, – спостерігаємо процвітання та вкорінення жорстокості і насильницьких форм поведінки, зокрема, в сім'ї, у сучасному суспільстві.

Так, за даними найбільшого в історії дослідження поширеності насильства щодо жінок, проведеного Всесвітньою організацією здоров'я за дорученням спеціальної робочої групи ООН, близько 736 млн жінок – кожна третя жінка – протягом життя стикалися з фізичним або сексуальним насильством з боку інтимного партнера або з сексуальним насильством з боку іншої особи, причому за останнє десятиліття цей показник практично не змінився [64]. Натомість ВООЗ та партнери стверджують, що в результаті введення режиму самоізоляції та інших подібних заходів, перебоїв в роботі життєво важливих служб підтримки, перманентного стресу пандемія COVID-19 підвищила ризик насильства в сім'ї [87].

Насправді домашнє насильство ще більше привернуло до себе увагу під час пандемії COVID-19, коли його назвали тіньовою пандемією [48; 57; 65; 79; 87]. Навіть попри прогрес, досягнутий у сфері законодавства, стратегічного планування, координації політики та довгострокових інвестицій, проблема залишається актуальною: домашнє насильство та гендерно обумовлене насильство відбуваються скрізь, у всіх країнах, у всіх суспільствах і є системною проблемою.

Не є винятком і Україна. За офіційними даними Національної поліції України, у 2022 році надійшло 244 381 звернення з приводу фактів домашнього насильства, що є на 40 % більше, ніж у 2021 році (144 394) та на 15 % більше, ніж у 2020 році (208 748) і на 41 % більше, ніж у 2019 році (141 814). Адресантами повідомлень, які надійшли до органів поліції у 2022 році,

виступають постраждалі жінки (21 %), а також діти (10 % звернень), решта звернень надійшли саме від осіб, які зверталися в інтересах постраждалих [in 12].

Згідно репрезентативному дослідженню насильства над жінками в Україні, яке було проведене у 2018 році під керівництвом ОБСЄ, отримано результати, де дві третини (67 %) жінок стверджують, що у віці 15 років і старшому вони зазнали психологічного, фізичного або сексуального насильства з боку партнера або іншої особи. Також висвітлюється, що кожна сьома жінка вказує на фізичне насильство над собою з боку дорослих, найчастіше матері або батька, яке сталося у віці до 15 років. Найпоширенішими прикладами можуть бути ситуації, в яких їм давали ляпасів, тягали їх за волосся або сильно били руками чи якимсь предметом [13].

Соціальна робота із запобігання домашньому насильству є одним із напрямів загальнодержавної соціальної профілактики. Потребують перегляду та актуалізації форми і методи первинної профілактики як найбільш «універсального» та загального рівня (напрямку) профілактики, що передбачає заходи інформаційно-просвітницького характеру. Відповідно окреслене коло проблем (зростаючі масштаби явища та необхідність свіжого погляду на вже апробовані поняття) зумовили вибір теми кваліфікаційної роботи – **«Інформаційно-просвітницька діяльність у соціальній роботі щодо профілактики домашнього насильства»**.

Ступінь дослідженості проблеми. Фундаментальні основи сучасних теорій насильства були закладені в дослідженнях Г. Блумера, М. Вебера, Д. Галтунга, Е. Дюркгейма, М. Кіммела. Питанням дослідження захисту прав дитини та превенції насильства над неповнолітніми в родині приділяють увагу Н. Абдель-Хаді, К. Грін, К. Левченко, Н. Максимова, Дж. Форд, Л. Хейслі. Різні аспекти власне соціально-педагогічної роботи із запобігання сімейному насильству над дітьми розкрили К. Бабенко, О. Мальцева, Т. Перцева, Я. Овсяннікова, В. Огоренко. Питання гендерно обумовленого насильства вивчали Т. Веретенко, О. Дудоров, Я. Климчук, Т. Любімова, В. Полубінський,

М. Хавронюк, Н. Шведова. Заходи профілактики домашнього насильства описані у роботах В. Андрєєнкової, О. Артюх, В. Бондарської, Л. Булах, Т. Журавель, Н. Комарової, К. Чернець. Можливості використання міжнародного досвіду для розвитку національної нормативно-правової бази протидії домашньому насильству, надання допомоги постраждалим, формування ефективних підходів до профілактики досліджено такими вітчизняними вченими як М. Бакаїм, О. Бандурка, А. Блага, А. Галай, В. Галай, Л. Головка, К. Гурковська, М. Качинська, К. Левченко, В. Муранова, А. Нікітін, С. Проневич.

Об’єкт дослідження – домашнє насильство як соціальна проблема.

Предмет дослідження – профілактика домашнього насильства засобами інформаційно-просвітницької діяльності.

Мета дослідження – розкрити зміст, обґрунтувати можливості та умови ефективності інформаційно-просвітницького підходу до профілактики домашнього насильства; встановити рівень обізнаності старшокласників щодо проблеми домашнього насильства.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретичні підходи до розуміння поняття «домашнє насильство», його видів, особливостей прояву, причин та наслідків.
2. Охарактеризувати світовий та вітчизняний досвід із протидії насильству в сім’ї.
3. Розкрити суть та висвітлити можливості інформаційно-просвітницьких кампаній профілактики домашнього насильства.
4. Дослідити рівень обізнаності старшокласників щодо проблеми домашнього насильства (в процесі проведення заходу соціального спрямування інформаційно-просвітницького характеру).

Для вирішення поставлених завдань було використано наступні **методи дослідження**: аналіз наукових, публіцистичних, довідкових джерел, Інтернет-ресурсів, баз та банків даних, порівняння, узагальнення, систематизація матеріалу; дискусія, мозковий штурм, спостереження, анкетування,

математичні методи обробки даних, методи графічного представлення результатів, даних та інформації.

База дослідження. Комунальна установа «Центр надання соціальних послуг» Новоселицької міської ради Чернівецького району Чернівецької області, Новоселицький ліцей № 2 Новоселицької міської ради Чернівецького району Чернівецької області.

Практичне значення одержаних результатів. Результати кваліфікаційної роботи можуть бути корисними для студентів спеціальності «Соціальна робота», для соціальних працівників та соціальних педагогів, педагогічних працівників, фахівців соціальних служб, що здійснюють соціально профілактичну (превентивну) діяльність, працівникам правозахисних організацій, всім зацікавленим у реалізації гендерно чутливого підходу та забезпеченні гендерної рівності.

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів (по 2 підрозділи у кожному розділі), висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (87 найменувань), додатків (5 позицій). Загальний обсяг роботи – 97 сторінок, з яких основного тексту 54 сторінки, що містять 9 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОФІЛАКТИКИ

ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

1.1. Домашнє насильство: поняття, види, етіологія

Домашнє насильство, також відоме як *насильство в сім'ї*, є моделлю поведінки, яка використовується для того, щоб завдати болю, залякати, маніпулювати або отримати контроль над членом сім'ї. Фактично та по суті, це жорстока поведінка, в якій одна особа отримує владу над іншою.

Дати визначення домашньому насильству насправді набагато складніше, ніж здається. По-перше, протягом багатьох років використовувалося багато термінів, і досі точаться суперечки про те, який з них є найвдалішим, найвідповіднішим суті, змісту явища і проблеми, найконкретнішим чи найбільш всеохопним, найзагальнішим. Наприклад, одним із перших термінів було «жорстоке поводження з дружиною», але він, вочевидь, був занадто вузьким і був замінений на власне термін «домашнє насильство». В останні роки, особливо в дослідницькому середовищі, став більш популярним термін «насильство з боку інтимного партнера» або «насильство щодо інтимного партнера» (безвідносно статі).

По-друге, іноді люди використовують один і той самий термін, але мають на увазі різні речі. Наприклад, окремі науковці і практики, серед яких Т. Касьяненко та Ж. Швачко [20], О. Франчук та Л. Левицька [46], Дж. Меннел [71] та ін., стверджують, що термін «домашнє насильство» стосується лише насильства в контексті інтимних стосунків; інші ж, зокрема, О. Беспаль [4], К. Грін, Л. Хейслі, К. Воллес та Дж. Форд [61], М. Х'юкер, К. Кінг, Г. Джордан та В. Смок [63] стверджують, що він стосується будь-якого насильства, яке відбувається між членами сім'ї або людьми, які живуть разом.

Розглянемо трактування зазначеного терміну, запропоноване авторитетним *Центром контролю та профілактики захворювань США* (Center

for Disease Control and Prevention – CDC). CDC визначає *домашнє насильство* як «фізичне насильство, сексуальне насильство, переслідування та психологічну агресію (включаючи примусові дії) з боку теперішнього або колишнього інтимного партнера, тобто чоловіка/дружини, хлопця/дівчини, партнера для побачень або постійного сексуального партнера» [47].

За визначенням того ж CDC, «*інтимний партнер* – це особа, з якою є близькі особисті стосунки, що можуть характеризуватися емоційним зв'язком між партнерами, регулярними контактами, постійним фізичним контактом і сексуальною поведінкою, ідентичністю як пари, а також знайомством і знанням про життя один одного. Стосунки не обов'язково повинні включати всі ці виміри» [47]. Таким чином, домашнє насильство, подружнє насильство, побиття або насильство з боку інтимного партнера, як правило, є віктимізацією особи, з якою кривдник перебуває в інтимних або романтичних стосунках.

Як бачимо, ці визначення зводять трактування домашнього насильства саме до жорстокого поводження щодо інтимного партнера. Однак важливо усвідомити, що така поведінка може бути стосовно дітей та людей похилого віку, тому необхідно конкретизувати і наступні поняття [63]:

- *Жорстоке поводження з дітьми* – це емоційне, сексуальне, фізичне насильство або недбале ставлення до дитини віком до 18 років з боку батьків, опікунів чи піклувальників, що призводить до потенційної шкоди, заподіяння шкоди або загрози заподіяння шкоди.

- *Жорстоке поводження з людьми похилого віку* – це бездіяльність або навмисна дія особи, яка здійснює догляд, що спричиняє або створює ризик заподіяння шкоди людині похилого віку.

Так, українські дослідники В. Бондаровська, Л. Булах, Т. Журавель описують, що «*постраждалими від домашнього насильства* визнаються особи, незалежно від того, чи проживають вони спільно зі своїми кривдниками, чи ні: наречені; подружжя; колишнє подружжя; батьки (мати, батько) і дитина/діти; нерідні батьки та діти одного з подружжя, які не є спільними або всиновленими (пасинок/падчерка); особи, які спільно проживають/проживали

однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою, їхні батьки та діти; рідні брати і сестри; опікуни, піклувальники, їхні діти та особи, які перебувають або перебували під опікою, піклуванням; прийомні батьки, батьки-вихователі, патронатні вихователі, їхні діти» [7].

У контексті поняття та проблеми домашнього насильства також є наступні терміни, що в подальшому зустрічатимуться та вживатимуться на сторінках кваліфікаційної роботи як рівнозначні, синонімічні, дотичні та максимально близькі за суттю, змістом і формою: *насильство за ознакою статі* або *гендерно обумовлене насильство* (ГОН, Gender-Based Violence – GBV), *сексуальна експлуатація, насильство та домагання* (СЕНД, Sexual Exploitation, Abuse and Sexual Harassment – SEAH), *насильство щодо жінок та дівчат* (Violence Against Women and Girls – VAWG). Всі зазначені терміни і поняття мають негативне конотативне забарвлення незалежно від причини та ситуації.

В найзагальнішому вигляді ключовими елементами домашнього насильства є залякування, приниження іншої особи та фізична травма.

Виділяють такі **види домашнього насильства** [52]:

- фізичне насильство;
- психологічне насильство, емоційне насильство (вербальне або невербальне насильство);
- сексуальне насильство;
- переслідування або кіберпереслідування;
- економічне або фінансове насильство;
- духовне насильство.

Розмежування між цими видами домашнього насильства є дещо умовним, але існує чітка диференціація між різними формами фізичного насильства та різними видами вербального чи невербального насильства.

Фізичне насильство – це застосування фізичної сили проти іншої особи, що призводить до травмування особи або ставить її під загрозу травмування [52]. Фізичне насильство варіюється від фізичного обмеження до вбивства.

Коли говорять про домашнє насильство, найчастіше мають на увазі фізичне насильство саме над чоловіком/дружиною або інтимним партнером.

Фізичний напад або фізичне побиття є злочином, незалежно від того, чи відбувається воно в сім'ї, чи поза нею. Держава, правоохоронні органи уповноважені захищати від фізичного нападу як такого.

Фізичне насильство включає в себе: штовхання, кидання, стусани, ляпаси, хапання, удари, удари кулаками, побиття, підніжки, синці, удушення, тряску, щипання, кусання, утримання, обмеження, ув'язнення, ламання кісток, напад із застосуванням зброї, наприклад, ножа чи пістолета, спалення, вбивство.

Психологічне або емоційне насильство може бути вербальним або невербальним. Вербальне або невербальне насильство складається з більш витончених дій або поведінки, ніж фізичне насильство. Хоча фізичне насильство може здаватися гіршим, шрами від вербального та емоційного насильства залишаються глибокими. Дослідження показують, що вербальне або невербальне насильство може завдати набагато більшої емоційної шкоди, ніж фізичне [52].

Вербальне або невербальне насильство може включати: погрози або залякування з метою домогтися підпорядкування; знищення особистого майна та речей постраждалого або погрози знищення; спосіб вселити страх перед подальшим насильством; крик або вереск; обзивання; постійні переслідування, збентеження; висміювання або знуцання над постраждалим наодинці в сім'ї, на людях або перед родиною чи друзями; критику або применшення досягнень чи цілей постраждалого; недовіру постраждалому у прийнятті рішень; казати постраждалому, що він/вона нічого не варті сама по собі, без кривдника; надмірну власницьку позицію, ізоляцію від друзів та родини; надмірний контроль постраждалого, щоб переконатися, що він/вона вдома або там, де він/вона сказав/ла, що буде; говорити образливі речі під впливом наркотиків або алкоголю, використовуючи ці речовини як привід для того, щоб сказати образливі речі; звинувачувати постраждалого в тому, як поводить ся чи почувається кривдник; примус постраждалого залишатися в приміщенні після

бійки або залишення його/її в іншому місці після бійки, щоб «провчити»; формування у постраждалого відчуття, що розірвати стосунки неможливо.

Сексуальне насильство включає в себе [52]:

- власне сексуальне насильство: примушування когось до участі в небажаних, небезпечних або принизливих сексуальних діях;
- сексуальні домагання: висміювання іншої людини з метою обмежити її сексуальність або репродуктивний вибір;
- сексуальну експлуатацію (наприклад, примус до перегляду порнографії або примус до участі у зйомках порнографічних фільмів).

Сексуальне насильство часто пов'язане з фізичним насильством; вони можуть відбуватися разом, або сексуальне насильство може відбуватися після фізичного насильства.

Переслідування – це стеження або погрози іншій людині, особливо в такий спосіб, коли кривдник переслідує її фізично (буквально) або емоційно (фігурально, в емоційному плані не відпускає), повторюючи це і діючи підступно [52]. Переслідування інтимного партнера може відбуватися під час стосунків, з інтенсивним моніторингом діяльності партнера. Або ж переслідування може відбуватися після того, як партнер або чоловік/дружина розірвали стосунки. Переслідувач може намагатися повернути свого партнера, або ж бажає завдати йому шкоди в якості покарання за його «вихід» зі стосунків. Незалежно від дрібних деталей, постраждалий боїться за свою безпеку.

Переслідування може відбуватися вдома або поблизу будинку постраждалого, на його робочому місці, по дорозі до магазину чи іншого місця призначення, або в Інтернеті (кіберпереслідування). Переслідування може відбуватися по телефону, при особистій зустрічі або в Інтернеті. Переслідувачі можуть ніколи не показувати свого обличчя, або ж вони можуть бути всюди, особисто.

Переслідувачі застосовують низку тактик погроз: багаторазові телефонні дзвінки, іноді з киданням слухавки; власне переслідування, стеження (можливо,

навіть за допомогою пристрою глобального позиціонування); пошук людини через публічні записи, пошук в Інтернеті або через платних детективів; спостереження за допомогою прихованих камер; раптова поява там, де знаходиться постраждалий, вдома, в школі чи на роботі; надсилання електронних листів; спілкування в чатах або за допомогою миттєвих повідомлень (кіберпереслідування); надсилання небажаних посилок, листівок, подарунків чи листів; моніторинг телефонних дзвінків або використання комп'ютера постраждалого; зв'язуються з друзями, родиною, колегами чи сусідами постраждалого, щоб дізнатися про нього/неї; ритися у смітті постраждалого; погрози завдати шкоди постраждалій особі або її родині, друзям чи домашнім улюбленцям; пошкоджують будинок, машину чи інше майно постраждалого.

Переслідування є непередбачуваним і завжди має розглядатися як небезпечне явище.

Кіберпереслідування – це використання телекомунікаційних технологій, таких як Інтернет або електронна пошта, для переслідування іншої людини [52]. Кіберпереслідування може бути додатковою формою переслідування або єдиним методом, який використовує кривдник. Кіберпереслідування є навмисним, наполегливим та особистим.

Кіберпереслідування знаходиться «в сірій зоні» правоохоронних органів, оскільки складно діяти, якщо загроза лише мається на увазі. Іноді кіберпереслідування переростає в реальне переслідування та фізичне насильство.

Переслідування може закінчитися насильством, незалежно від того, чи погрожує переслідувач насильством чи ні. І переслідування може перерости в насильство, навіть якщо у переслідувача немає історії насильства.

Економічне або фінансове насильство включає в себе: приховування економічних ресурсів, таких як гроші або кредитні картки; крадіжку або обман партнера чи іншого члена сім'ї щодо грошей чи майна; використання ресурсів інтимного партнера для особистої вигоди; приховування від партнера чи

іншого члена сім'ї фізичних ресурсів, таких як їжа, одяг, необхідні ліки або притулок; перешкоджання інтимному партнеру, чоловіку чи дружині працювати або обирати професію [52].

Духовне насильство включає в себе: використання релігійних чи духовних переконань подружжя або статевого партнера для маніпулювання ними; перешкоджання партнеру чи іншому члену сім'ї сповідувати свої релігійні чи духовні переконання; висміювання релігійних чи духовних переконань іншої особи; примушувати дітей виховуватися у вірі, на яку партнер не давав згоди [52].

В окремих наукових джерелах, зокрема у дослідниці С. Гупти [62], знаходимо такі «уточнені», конкретні, специфічні, особливі види (форми) домашнього насильства:

- *Нехтування*, яке полягає в тому, що дитині або дорослому, який перебуває на її утриманні, не надаються такі необхідні речі, як їжа, вода, одяг, притулок, медична допомога або нагляд. Нехтування також може бути емоційним, коли члену сім'ї не надають любові, турботи та емоційної підтримки.

- *Зловживання культурною ідентичністю*, що передбачає використання аспектів культурної ідентичності людини для заподіяння болю. Це може включати погрози викрити людину як ЛГБТК+, використання расових чи етнічних образ або заборону дотримуватися традицій та звичаїв своєї віри.

- *Технологічне насильство*, яке передбачає використання технологій для погроз, переслідування, утисків та зловживань щодо іншої особи. Прикладами цієї форми насильства є використання пристроїв стеження для моніторингу, пересування чи онлайн-активності людини, а також вимога доступу до соціальних мереж чи електронної пошти особи.

- *Зловживання імміграційним статусом*, що передбачає заподіяння шкоди особі шляхом використання її імміграційного статусу для загрози або обмеження аспектів її життя. Прикладами цього можуть бути погрози членам

сім'ї особи, знищення або приховування її імміграційних документів, а також погрози депортації.

Етіологія проблеми домашнього насильства включає питання **причин та факторів ризику**, а також **наслідків** для дійових осіб (кривдника, постраждалого, свідків) та суспільства в цілому.

Отже, щодо **причин**. Найпершим і дуже сильним предиктором домашнього насильства в дорослому віці є домашнє насильство в сім'ї, в якій людина виховувалася [18; 53]. Наприклад, коли дитина стає свідком жорстокого поводження батька з матір'ю, це є найсильнішим фактором ризику передачі домашнього насильства з покоління в покоління. Це коло домашнього насильства важко розірвати, адже батьки представляють насильство як норму.

Люди, які живуть з домашнім насильством у своїх сім'ях, засвоїли, що насильство і жорстоке поводження – це спосіб виплеснути злість. Хтось вдається до фізичного насильства, тому що: вони вирішували свої проблеми в минулому за допомогою насильства; вони ефективно здійснювали контроль і владу над іншими за допомогою насильства; ніхто не зупиняв їх від насильства в минулому.

Серед безпосередніх причин, які можуть спровокувати (проте не виправдати) напад домашнього насильства, фахівці називають: стрес; провокація з боку інтимного партнера; економічні труднощі, наприклад, тривале безробіття; депресію; відчай; ревності; гнів [52; 53; 62].

Фактори ризику домашнього та сімейного насильства включають індивідуальні, «стосункові», громадські та суспільні проблеми. Існує зворотній зв'язок між освітою та домашнім насильством. Чим нижчий рівень освіти, тим більша ймовірність домашнього насильства. Жорстоке поводження в дитинстві зазвичай пов'язане з тим, що в дорослому віці людина стає постраждалою від домашнього насильства. Особи, які вчинили домашнє насильство, зазвичай повторюють акти насильства з новими партнерами. Зловживання наркотиками та алкоголем значно збільшує кількість випадків домашнього насильства [63].

Діти, які потерпають від насильства або є свідками домашнього та сімейного насильства, можуть вважати, що насильство – це розумний спосіб вирішення конфлікту. Чоловіки, які вважають, що жінки не користуються рівною повагою та правами, більш схильні до насильства над жінками у дорослому віці. Жінки, які в дитинстві були свідками домашнього насильства, з більшою ймовірністю стануть потерпати від насильства з боку своїх чоловіків. Хоча жінки часто потерпають від домашнього насильства, гендерні ролі можуть бути протилежними.

Домінування може включати емоційне, фізичне або сексуальне насильство, яке може бути викликане взаємодією ситуативних та індивідуальних факторів. Це означає, що кривдник вчиться насильницької поведінки у своїй сім'ї, громаді чи культурі. Вони бачать насильство і відтворюють його.

Так, суспільство сприяє домашньому насильству, не сприймаючи його достатньо серйозно і ставлячись до нього як до очікуваного, нормального чи заслуженого. Зокрема, суспільство «увічніює» домашнє насильство наступними способами [52]:

- Поліція може розглядати домашнє насильство не як злочин, а як «сімейну суперечку».
- Суди можуть не призначати суворих покарань, таких як ув'язнення або економічні санкції.
- Громада зазвичай не піддає остракізму домашніх кривдників.
- Духовенство або консультанти можуть вважати, що стосунки потрібно покращити і що вони можуть налагодитися, якщо докласти більше часу та зусиль.
- Люди можуть вважати, що насильство – це провина постраждалого, або що насильство є нормальною частиною шлюбу чи партнерства.
- Гендерно-рольова соціалізація та стереотипи потурають насильницькій поведінці з боку чоловіків.

Рішення громади можуть бути неадекватними, через що постраждалі не можуть отримати необхідну допомогу. Наприклад, щоб знайти захисток у притулку, жінці може знадобитися покинути своє місце проживання, систему соціальної підтримки, роботу, школу та місця догляду за дітьми. Крім того, у притулках часто не вітають підлітків, особливо хлопців-підлітків. Дівчатам-підліткам з дітьми може бути складно знайти притулок через їхній вік. Чоловіки, які постраждали від домашнього насильства, теж мають проблеми з пошуком притулків, які б їх прийняли.

Таким чином, серед причин та факторів, які сприяють поширенню домашнього насильства, наступні:

- Культурні чинники: історично склалося так, що в багатьох патріархальних культурах дозволялося бити і карати жінок і дітей, які вважалися власністю чоловіка. Крім того, поняття сексуальності жінки часто пов'язане з честю родини. Тому будь-які дії або поведінка жінки, які сприймаються як акти безчестя щодо сім'ї, зустрічають осуд і насильство.

- Правові фактори: правоохоронні органи, як правило, розглядають домашнє насильство як приватну сімейну справу, а іноді не наважуються втручатися. До актів домашнього насильства часто ставляться з більшою поблажливістю, ніж до злочинів, скоєних незнайомцями.

- Економічні фактори: брак економічних ресурсів часто асоціюється з домашнім насильством.

- Фактори навколишнього середовища: люди, які виростили в умовах жорстокого поводження і стали свідками або страждали від насильства в дитинстві, можуть з більшою ймовірністю вчиняти домашнє насильство в дорослому віці.

- Соціальні фактори: суспільство все ще толерує насильство та схильне звинувачувати постраждалих у тому, що вони зазнали насильства, що може ускладнювати їхнє бажання заявити про кривдників.

- Вживання психоактивних речовин: Надмірне вживання таких речовин, як алкоголь і наркотики, може призвести до домашнього насильства.

Щодо *наслідків домашнього насильства чи жорстокого поводження*, то вони можуть бути дуже довготривалими. У людей, які зазнають насильства з боку чоловіка або інтимного партнера, можуть розвинутися: проблеми зі сном; депресія; напади тривоги; низька самооцінка; відсутність довіри до інших; відчуття покинутості; гнів; чутливість внаслідок відкидання і нехтування їх потреб; погіршення психічного та фізичного здоров'я; нездатність працювати; погані стосунки з дітьми та іншими близькими людьми; зловживання психоактивними речовинами [52]. Врешті-решт, фізичне насильство може призвести до смерті, якщо постраждалий не припинить стосунки.

Діти, які стають свідками домашнього насильства, можуть мати серйозні емоційні, поведінкові проблеми, проблеми з розвитком чи навчанням. У дитинстві вони можуть самі ставати агресивними або замикатися в собі. Деякі з них проявляють агресію вдома чи в школі, інші намагаються бути ідеальною дитиною. Діти з сімей, де панує насильство, можуть впадати в депресію та мати низьку самооцінку [61; 69].

Діти та підлітки, які зростають в умовах домашнього насильства, з часом стають більш схильними до насильства в школі: частіше застосовують насильство в школі або в громаді у відповідь на уявні загрози; більш схильні до спроб самогубства; більш схильні до вживання наркотиків; більш схильні до скоєння злочинів, особливо сексуального насильства; частіше вдаються до насильства, щоб покращити свою репутацію та самооцінку; частіше стають кривдниками у власних стосунках у подальшому житті.

У дітей ймовірність несприятливих наслідків особливо висока, оскільки насильство має наслідки на все життя. Окрім наслідків фізичної травми, катастрофічними можуть бути і психічні наслідки. Дослідження вказують на значний зв'язок між сексуальним насильством над дітьми та підвищеним ризиком психічних розладів у подальшому житті. Ймовірність того, що цикл насильства продовжиться з дитинства, дуже висока [19; 38; 69].

У дітей, які виховуються в сім'ях, що зазнали сексуального насильства, можуть розвинутися: синдром дефіциту уваги та гіперактивності (СДУГ);

розлади поведінки; депресія; біполярний розлад; панічний розлад; розлади сну; суїцидальні спроби; посттравматичний стресовий розлад (ПТСР).

На жаль, домашнє насильство може спричинити проблеми з фізичним та психічним здоров'ям, які зберігаються ще довго після того, як насильство припиняється. В цілому ж, наслідки домашнього насильства навіть для особистості кривдника є руйнівними, незважаючи на його домінуючу позицію та зухвалі дії, на які байдуже суспільство може «закривати очі» (про що йшлося вище). А це, в свою чергу, має руйнівні наслідки для самого суспільства.

Підтвердженням цьому слугують наступні *факти і статистичні дані* [59; 73]:

- Щорічно домашнє насильство є причиною понад 1500 смертей лише у Сполучених Штатах Америки.

- Діти: приблизно 45 мільйонів дітей зазнають насильства в дитинстві; приблизно 10% дітей зазнають домашнього насильства щороку, а 25% – щонайменше 1 раз протягом свого дитинства; 90% є безпосередніми свідками насильства; чоловіки, які б'ють своїх дружин, б'ють дітей від 30% до 60% свого часу; рівень смертності становить приблизно дві смерті на 100 000 дітей.

- Інтимні партнери:

- Жінки, в т.ч. вагітні: домашнього насильства зазнає приблизно кожна третя жінка; приблизно кожна п'ята жінка в певний момент свого життя зазнала зґвалтування або спроби зґвалтування; щорічно відбувається приблизно 2,3 мільйона зґвалтувань; щороку від домашнього насильства страждають приблизно 325 000 вагітних жінок; середній показник поширеності під час вагітності становить приблизно 30% емоційного насильства, 15% фізичного насильства та 8% сексуального насильства; домашнє насильство є більш поширеним серед вагітних жінок, ніж преєклампсія та гестаційний діабет.

- Геї, лесбійки, бісексуали та трансгендери: домашнє насильство трапляється в парах геїв, лесбійок, бісексуалів і трансгендерів, і вважається, що рівень такого насильства серед них приблизно такий самий, як і серед гетеросексуальних жінок – близько 25%; трансгендерні особи мають вищий

ризик домашнього насильства. Трансгендерні постраждалі приблизно вдвічі частіше зазнають фізичного насильства; геї, лесбійки, бісексуали та трансгендери дуже часто не повідомляють про домашнє насильство, приховують його.

- Чоловіки: приблизно 5% чоловіків вбивають їхні інтимні партнери; приблизно 1-2% чоловіків зазнали зґвалтування або спроби зґвалтування.

- Люди похилого віку: щорічно приблизно 2% людей похилого віку зазнають фізичного насильства, 1% – сексуального, 5% – нехтування, 5% – фінансового і 5% – емоційного насильства; щорічна частота насильства над людьми похилого віку становить від 2% до 10%, і лише про 1 з 15 випадків стає відомо владі чи соціальним службам.

Таким чином, загрозливі масштаби проблеми (навіть попри її часто приховуваний характер), її катастрофічні наслідки свідчать на користь необхідності ефективної профілактики домашнього насильства та якомога швидшого реагування й інтервенції у ситуацію насильства. Так, без комплексної профілактики, без належного втручання соціальних служб та фахової кваліфікованої допомоги учасникам домашнього насильства всі його види і форми можуть повторюватися та загострюватися, поширеність явища надалі зростати, а прогноз на зміну ситуації в цілому є поганим. Без профілактики та без втручання домашнє насильство, як правило, повторюється і посилюється як за частотою, так і за ступенем тяжкості.

1.2. Системи та правові рамки протидії домашньому насильству

За останні роки світова спільнота доклала зусиль для посилення свого законодавства щодо протидії домашньому насильству та гендерно обумовленому насильству (ГОН) у різних сферах, але лише обмежена кількість країн забезпечує всеосяжну правову базу, яка захищає постраждалих від усіх форм насильства. Загальновизнаною є потреба в більш достовірних даних про масштаби домашнього насильства та ГОН, адже всі країни стикаються з

проблемами в доступності та зборі даних, включаючи заниження даних, обмежену порівняюваність даних між країнами та в часі, прогалини в узгодженості та брак можливостей для збору даних.

Незважаючи на перераховані труднощі, багато держав, зокрема країни, що входять до Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), підвищили рівень обізнаності, визначили пріоритети та активізували адвокаційні зусилля, спрямовані на запобігання домашньому насильству, ГОН та захист безпеки жінок, дітей та людей похилого віку. Розглянемо та схарактеризуємо необхідні для цього *умови, дії та кроки*, що в сукупності формують *системи та правові рамки протидії домашньому насильству*.

Загальнодержавний підхід має важливе значення для адекватного реагування на домашнє насильство та ГОН.

Чітке бачення цілей уряду щодо протидії домашньому насильству та ГОН є ключовим для визначення стратегічних пріоритетів та викликів у діяльності уряду. Маючи таку стратегічну основу, уряди можуть окреслити сферу своєї діяльності з точки зору типів і форм домашнього насильства, які потребують реагування, а також діапазону втручань і залучених зацікавлених сторін. Країни можуть застосовувати різні підходи до розробки таких рамок. Деякі країни прийняли всеохоплюючі національні стратегії або плани дій для протидії домашньому насильству та ГОН, як, наприклад, десятирічний «Національний план дій з припинення гендерно обумовленого насильства», схвалений у Канаді у 2022 році та розроблений у співпраці з федеральними, провінційними й територіальними урядами [72]. Інший підхід, прийнятий більшістю країн-респондентів (21 країна-член ОЕСР), передбачав інтеграцію проблеми домашнього насильства та ГОН як пріоритетного питання в їхні всеохоплюючі національні гендерні стратегії [49]. Так само країни-члени Комітету сприяння розвитку (КСР) ОЕСР встановили стратегічні рамки щодо викорінення сексуальної експлуатації, насильства та домагання (СЕНД) у контексті допомоги в цілях розвитку та гуманітарної допомоги, а також часто застосовують загальнодержавні підходи.

Застосування комплексного (цілісного) підходу до протидії домашньому насильству та ГОН щодо жінок та дівчат.

Домашнє насильство та ГОН є результатом дії різних наскрізних факторів на різних рівнях життя (тобто індивідуальних, міжособистісних, громадських та суспільних факторів) [57]. Тому існує нагальна потреба у комплексному підході до протидії цим явищам, що передбачає дії та орієнтовані на результат цілі на всіх рівнях влади та суспільства. Завдяки такому підходу країни можуть здійснювати зважені та науково обґрунтовані кроки на всіх етапах протидії. Наприклад, на етапі запобігання та управління ризиками втручання можуть включати програми на рівні громад та освіти, що пропагують гендерну рівність, ненасильство та здорові стосунки в суспільстві серед людей різного віку, а також виявлення ризикованої поведінки з метою надання консультацій та допомоги. Аналогічним чином країни можуть розробляти заходи та втручання для подолання безпосередніх і довгострокових наслідків домашнього насильства та ГОН, включаючи захист і підтримку постраждалих, а також їхніх дітей. На цьому етапі цілісний підхід також вимагає дій, спрямованих на покарання та реабілітацію злочинців, протидію рецидивам.

Прийняття цілісного підходу також передбачає визнання різноманітного походження, життєвих реалій і контекстів жінок і дівчат (слід зазначити, що в цьому підрозділі увага зосереджена на жінках і дівчатах у більш широкому контексті ГОН, який в розумінні ОЕСР охоплює ширші групи, тобто фактично вживається у синонімічному до поняття домашнього насильства значенні). Це свідчить про те, що в кожному конкретному суспільстві різні групи жінок піддаються різним ризикам зіткнутися з ГОН. Багато країн ОЕСР прийняли міжсекторальний підхід при розробці стратегій і планів дій з протидії ГОН. Прикладом є *Te Aurorekura*, Національна стратегія Нової Зеландії з ліквідації домашнього та сексуального насильства, запущена у 2021 році [78]. Ця 25-річна стратегія та її план дій визнають необхідність міжсекторального підходу, підкреслюючи непропорційний вплив сімейного та сексуального насильства на жінок, дітей та молодь, тихоокеанські народи, людей з інвалідністю, людей

похилого віку, ЛГБТК+ спільноти, етнічні спільноти та людей, які стикаються з комбінованими формами несприятливого становища та дискримінації.

Для запобігання та реагування на ГОН необхідні скоординовані дії уряду.

Вирішення міжсекторальної проблеми домашнього насильства та ГОН вимагає скоординованих дій уряду із залученням широкого кола зацікавлених сторін, таких як центральні органи влади, парламенти та органи правосуддя, незалежні наглядові інституції та агенції з розвитку.

У багатьох країнах ОЕСР на центральному/національному рівні центральні інституції з питань гендерної рівності несуть відповідальність за розробку та впровадження стратегій, політики та заходів, пов'язаних з протидією ГОН. Наприклад, у Канаді та Мексиці такі інституції відповідають за реалізацію та моніторинг національної стратегії протидії ГОН. Швейцарський Федеральний офіс з питань гендерної рівності співпрацює з суб'єктами в уряді, як по горизонталі, так і по вертикалі, щоб підтримати реалізацію політики та дій, пов'язаних з протидією ГОН. Крім того, галузеві міністерства та інші органи у відповідних сферах політики (наприклад, охорони здоров'я, освіти, зайнятості, у справах дітей, юстиції та громадської безпеки) також можуть бути залучені до загальнодержавного реагування на ГОН для забезпечення узгодженості та координації політики.

Механізми координації та міжурядова підтримка є передумовою ефективного загальнодержавного підходу. Деякі країни ОЕСР, такі як Фінляндія, Норвегія та Іспанія, створили офіційні партнерства або координаційні органи між ключовими державними суб'єктами для забезпечення узгодженої реалізації стратегічних цілей щодо ГОН. Наприклад, у Фінляндії Комітет з протидії насильству щодо жінок та домашньому насильству (NAPE), до складу якого входять представники різних міністерств та державних установ, зокрема Міністерства юстиції, Статистичного управління Фінляндії та Омбудсмена з питань рівності, відповідає за координацію, моніторинг та оцінку впливу заходів, необхідних для імплементації Стамбульської конвенції [51].

На субнаціональному рівні уряди та законодавчі органи слугують сполучною ланкою з національними/центральними органами влади. У більшості країн вони відіграють ще більшу роль у боротьбі з домашнім насильством та ГОН [81]. Через їхню близькість до місцевих громад делеговані повноваження в рамках національної стратегії протидії ГОН можуть означати, що органи місцевого самоврядування відіграватимуть вирішальну роль, зокрема, у розподілі коштів, розбудові спроможності та мобілізації громад, а також інших сферах. Таким чином, стає необхідним узгодити дії та цілі на місцевому, регіональному та національному рівнях для забезпечення скоординованої державної відповіді на ГОН. У контексті розвитку та гуманітарної допомоги координація між суб'єктами, зокрема країнами-членами ОЕСР, міжнародними організаціями, організаціями громадянського суспільства та органами місцевого самоврядування (коли це доречно та безпечно), є критично важливою для забезпечення узгодженого реагування та надання комплексних послуг постраждалим від сексуальної експлуатації, насильства та домагань (СЕНД), гендерно обумовленого насильства (ГОН) та домашнього насильства в цілому.

Парламенти та парламентські комітети можуть посилити правовий підхід до реагування на домашнє насильство та ГОН шляхом перегляду запропонованих та чинних законів. Вони також можуть слугувати механізмом нагляду за виконанням урядових стратегій, законів та політик. Установи юстиції, а саме національні міністерства юстиції (зазвичай відповідальні за правові, політичні та судові реформи), а також суди та судді (які здійснюють правосуддя та тлумачать законодавство) є ключовими у забезпеченні того, щоб реакція держави на випадки домашнього насильства та ГОН була орієнтована на постраждалих. Аналогічно, поліція як орган, що першим реагує на випадки насильства, зазвичай є першою контактною особою в системі для постраждалих, і може допомогти, повідомляючи про випадки насильства та проводячи розслідування з урахуванням гендерних аспектів, якщо постраждалий просить про це.

Заходи реагування на пандемію COVID-19 ілюструють, що державні системи, інституції та стратегії боротьби з домашнім насильством та ГОН мають бути готовими до нетипових ситуацій та кризових контекстів. Декілька країн ОЕСР визнали необхідність реагування на зростаючі ризики домашнього насильства і ГОН під час пандемії та вжили заходів, починаючи від широких гендерно-інклюзивних планів відновлення та фондів для боротьби з ГОН (наприклад, Австралія, Канада, Ісландія, Італія та Швеція) і закінчуючи спеціальною (екстреною) підтримкою для продовження та адаптації послуг, що надаються постраждалим від насильства. Чилі та Іспанія прийняли плани дій на випадок надзвичайних ситуацій проти домашнього насильства та ГОН [54; 76]. Деякі країни також долучилися до збору даних, створення спеціальних робочих груп та посилення міжурядової співпраці (наприклад, Канада, Греція, Литва, Люксембург, Швеція та Швейцарія) [75; 83]. Інші країни посилили підтримку судової системи шляхом застосування більш суворого кримінального покарання за випадки домашнього насильства та ГОН (наприклад, Коста-Ріка, Чеська Республіка та Корея) [78].

Забезпечення достатніх людських, технічних і фінансових ресурсів є ключовим для створення систем, які добре функціонують і можуть ефективно реагувати на загрози домашнього насильства та ГОН. Цільова підтримка та ресурси між установами є ключовим фактором для задоволення багатогранних потреб постраждалих від домашнього насильства, зокрема в таких сферах, як притулок і житло, консультування, медичні та судові послуги [81].

У цьому ж ракурсі підкреслюється особливе питання фінансування та ресурсів для боротьби з домашнім насильством в цілях розвитку та гуманітарної допомоги. Так, *збільшення та покращення ресурсів для боротьби з домашнім насильством є ключовим фактором.*

Відстеження офіційної допомоги розвитку (ОДР) на цілі гендерної рівності, боротьби з насильством щодо жінок і дівчат та протидії домашньому насильству як такому підкреслює потребу в більших і цільових ресурсах у цій сфері. У 2020-21 роках країни-члени КСР ОЕСР виділяли в середньому

458 мільйонів доларів США на рік тільки на підтримку припинення насильства щодо жінок та дівчат, а це лише 0,3% від загального обсягу їхньої офіційної допомоги розвитку (ОДР). Це також відповідає загальній тенденції низького рівня інвестицій у гендерну рівність через двосторонню ОДР. Донорам слід активізувати зусилля, спрямовані на запобігання та реагування на ГОН і СЕНД у своїх рішеннях щодо розвитку та гуманітарних програм, а також узгодити ці зусилля з пріоритетністю гендерної рівності та промоції ненасильницької поведінки як такої.

Необхідно посилити зусилля зі збору даних про домашнє насильство.

Зважаючи на складний характер і поширеність домашнього насильства та ГОН, важливо, щоб політика ґрунтувалася на точному розумінні тенденцій у конкретних соціально-економічних і політичних умовах країни. Таке розуміння вимагає потужної доказової бази. Включення якісних даних і свідчень, особливо з розбивкою за статтю, у цикл розробки політики може значно підвищити її гендерну чутливість. Зусилля із запобігання та управління ризиками домашнього насильства та ГОН вимагають хорошого розуміння ситуації з окресленою проблемою у країні: її поширених форм, рівня соціальної «захворюваності», відповідних демографічних показників тощо. В ідеалі зусилля зі збору даних повинні враховувати особливості різних видів та форм домашнього насильства і ГОН. Наприклад, для запобігання феміцидам необхідно розуміти причини, через які жінки та дівчата стикаються з гендерно зумовленими ризиками смерті, в тому числі від рук своїх інтимних партнерів.

Досягнення цілісної протидії домашньому насильству та ГОН потребує широкого спектру кількісних і якісних методів та інструментів для збору даних. Наприклад, джерела можуть включати опитування населення, цільові якісні інтерв'ю та свідчення постраждалих, представників влади та надавачів послуг, а також адміністративні дані, зібрані державними та іншими надавачами послуг. Такі дані мають важливе значення для формування політики та розробки відповідних заходів реагування.

Для отримання порівнюваних результатів, які дають детальне уявлення про проблему та її еволюцію, зусилля зі збору даних повинні проводитися протягом тривалого часу і послідовно, щоб отримати порівнювану інформацію. Наприклад, в Іспанії з 1999 року кожні чотири роки проводиться «Макроопитування щодо насильства над жінками», що охоплює фізичне, психологічне, сексуальне та економічне насильство. Національне статистичне управління Італії провело опитування щодо насильства над жінками у 2006 та 2014 роках, що охоплює фізичне, сексуальне та психологічне насильство над жінками за певний період часу. У червні 2022 року парламент Італії ухвалив закон про забезпечення статистичних даних, пов'язаних з домашнім насильством та ГОН, для формування політики та моніторингу домашнього насильства та ГОН.

Хоча потреба в більш якісних даних про домашнє насильство є загальноновизнаною, всі країни стикаються з проблемами при зборі даних [66]. Заниження та приховування інформації через страх подальшого насильства або помсти; брак довіри до поліції та системи правосуддя та знань про них; стигматизація – ось лише деякі з причин, чому офіційні оцінки домашнього насильства дають занижену оцінку його реальної поширеності. Навіть якщо дані існують, їхня порівнюваність між країнами та в часі є складною через відмінності у визначеннях, запитаннях та методах опитування. Що стосується адміністративних даних, то через широке коло суб'єктів, залучених до їх збору, існують прогалини в узгодженості на різних рівнях управління, у різних секторах та регіонах [81]. Брак спроможності національних статистичних управлінь збирати дані, зокрема, навичок і знань, необхідних для збору даних про домашнє насильство, а особливо ГОН, також є перешкодою в багатьох країнах. Водночас, є країни з успішними практиками збору та координації адміністративних даних щодо домашнього насильства та ГОН. Зокрема, Колумбія [58] та Іспанія [64].

Крім того, моніторинг та оцінка втручань, різних систем і політик можуть надати важливу інформацію про існуючі потреби, прогалини та нові виклики,

що виникають у процесі викорінення домашнього та гендерно обумовленого насильства. Інституційні механізми, системи та заходи, створені для запобігання та протидії домашньому насильству, повинні регулярно оцінюватися та моніторитися. Останніми роками країни-члени КСР ОЕСР активізували свої зусилля щодо вдосконалення моніторингу та оцінки систем реагування та запобігання сексуальній експлуатації, насильству та домаганням (СЕНД). Це включає перегляд політичних заходів реагування, підтримки та подальших дій за допомогою методів, що охоплюють незалежні оцінки прогресу та впливу, оцінки, а також механізми огляду найкращих практик, отриманих уроків та загальних визначень. Частиною оцінки ефективних заходів реагування має бути залучення на добровільних засадах громад та місцевих суб'єктів, які беруть участь у програмах розвитку та гуманітарних програмах, а також самих постраждалих від домашнього насильства.

Законодавча база для протидії домашньому насильству та ГОН в країнах ОЕСР та за її межами.

Хоча законодавство саме по собі не викорінить домашнє насильство, всеосяжна правова база, яка захищає жінок, дівчат, дітей, загалом усіх потерпілих від усіх форм знущання, є життєво важливим кроком до того, щоб покласти край безкарності та суспільному сприйняттю домашнього насильства та ГОН. Законодавство не тільки посиляє потужний сигнал про те, що домашнє насильство та ГОН є серйозним злочином, але й сприяє зміні соціальних норм, щоб постраждалі користувалися ефективним захистом своїх прав людини. Індекс соціальних інститутів та гендеру ОЕСР (OECD's Social Institutions and Gender Index – SIGI) оцінює, наскільки повно законодавча база країни захищає постраждалих, зокрема, дівчат і жінок, від домашнього насильства та ГОН [74]. У найкращому випадку закон захищає жінок і дівчат від усіх форм насильства: злочинів та посягань стосовно честі, насильства з боку інтимного партнера, зґвалтувань, у тому числі подружніх, та сексуальних домагань – без жодних винятків чи правових лазівок. Наприклад, це вимагає, щоб закони про домашнє насильство визначали та криміналізували всі види насильства (фізичне,

сексуальне, психологічне та економічне), а закони про сексуальні домагання застосовувалися в усіх місцях (включаючи не лише сім'ю, але й робоче місце, навчальні заклади, Інтернет-середовище та громадські місця).

Кілька країн оновили або прийняли закони, які всебічно захищають дівчат і жінок від усіх форм насильства. Мальта, Уругвай, Коста-Ріка та Франція є країнами, де жінки зазнають найнижчого рівня дискримінації щодо ГОН – за даними SIGI, це означає, наскільки ефективно закони захищають жінок і дівчат від насильства; наскільки населення терпимо ставиться до застосування фізичного насильства з боку чоловіка щодо дружини; а також частку жінок, які зазнали насильства з боку інтимного партнера протягом свого життя [59]. Канада впровадила кілька стратегій та планів дій для боротьби з різними проявами домашнього насильства та ГОН, включаючи СЕНД. Стратегія боротьби з ГОН згадує про сприяння створенню чутливої правової системи, яка враховує потреби та різноманітний досвід постраждалих від ГОН шляхом посилення сімейного та кримінального законодавства, а також проведення, наприклад, тренінгів для суддів з гендерних питань та питань різноманітності [72; 82; 84].

Є країни, які відносно нещодавно досягли прогресу у зміцненні законодавчої бази для протидії домашньому насильству та ГОН. Так, у 2021 році Сполучені Штати Америки підписали закон «STOP FGM Act» (Public Law No. 116-309). Він вносить зміни до попереднього законодавства, що криміналізувало операції, які призводять до каліцтва (наприклад, жіноче обрізання), з оновленим визначенням практики, роз'ясненнями для відповідальних сторін за законом та вимогами до звітності для федеральних агентств [56]. У 2021 році Колумбія прийняла спеціальне законодавство про створення та роль уповноважених у справах сім'ї, щоб забезпечити жінкам, підліткам та дівчатам кращий доступ до правосуддя та механізмів захисту в контексті домашнього насильства [67]. У 2022 році Іспанія прийняла так званий закон «Тільки так означає так», який усуває різницю між сексуальним

насильством і сексуальною агресією (зґвалтуванням) та чітко регламентує, що для вступу в сексуальні стосунки необхідне чітке вираження згоди [68].

Незважаючи на прогрес, досягнутий країнами в посиленні законодавства щодо домашнього та гендерно зумовленого насильства, необхідні подальші зусилля, щоб забезпечити повну всеосяжність правової бази. Це також вимагає врахування нових форм насильства, таких як кіберпереслідування або кіберсталкінг, які наразі відзначені у законодавстві лише 31 країни.

Цікавим для аналізу прикладом є власне домашнє насильство як таке, адже всеосяжний закон прямо забороняє всі види насильства: фізичне, сексуальне, психологічне та економічне насильство. Але у 26 країнах закон про домашнє насильство не включає принаймні одну зі згаданих форм насильства, залишаючи постраждалих без необхідного захисту. Правові винятки продовжують підірвати права та безпеку дітей, дівчат і жінок: у випадку зґвалтування закон у десяти країнах дозволяє зменшити або скасувати передбачене законом покарання, якщо злочинець одружується з постраждалою [59]. Плюралізм правових систем є ще одним викликом для забезпечення того, щоб закони про протидію домашньому насильству та ГОН захищали всіх постраждалих. У країнах, де різні правові кодекси застосовуються до різних груп населення – наприклад, на основі етнічної приналежності, релігії чи місця проживання – певні групи жінок не матимуть тих самих прав і правового захисту, що й інші. Нарешті, неформальні закони можуть підірвати дію та дотримання статутних законів. Це особливо стосується випадків, коли такі традиційні, звичаєві або релігійні правила та закони захищають жінок і дівчат від усіх форм насильства меншою мірою, ніж офіційна правова база.

Окремо варто розглянути національні рамкові закони протидії домашньому насильству, що функціонують в Україні.

Законодавство України щодо протидії домашньому насильству складають [22; 31; 33; 36; 39]: Закон України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська Конвенція)» (прийнятий у 2022 р.);

Державна соціальна програма запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року (прийнята у 2018 році); Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (прийнятий у 2005 році); Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (зі змінами, прийнятий у 2018 році); Указ Президента України «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства» (підписаний у 2020 році).

Фундаментальні речі та конкретизуючі або ж дотичні моменти знаходимо також у Сімейному кодексі, Кримінальному кодексі України, Кримінальному процесуальному кодексі України, Кодексі України про адміністративні правопорушення, законах України «Про охорону дитинства» (2001 р.), «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» (1995 р.), «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» (2001 р.), «Про національну поліцію» (2015 р.), Постанові Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі».

Ключовими щодо формування вітчизняної системи протидії домашньому насильству вважаємо ратифікацію у 2022 році Стамбульської конвенції про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами та прийняття у 2018 році Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», що, власне, і закріплює заходи превентивного характеру, які застосовуються з метою запобігання фактів насильства в майбутньому.

Закон 2018 року чітко визначає перелік суб'єктів, чії дії повинні бути спрямовані на профілактику домашнього насильства та які наділені відповідними повноваженнями щодо захисту постраждалих від домашнього насильства осіб. Згідно Закону до таких суб'єктів належать: органи Національної поліції; органи управління освіти, заклади освіти та установи

системи освіти; органи, установи і заклади охорони здоров'я; загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб, підзвітні та підпорядковані в т.ч. саме Міністерству соціальної політики.

Законодавством України передбачено спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству, а саме: «терміновий заборонний припис стосовно кривдника; обмежувальний припис стосовно кривдника; проведення профілактичної роботи щодо кривдника, який вчинив домашнє насильство; направлення кривдника на проходження програми для кривдників» [33].

Тому у випадку, коли дії щодо насильства в сім'ї становлять злочин чи інше правопорушення, стосовно особи, винної в його скоєнні, повинні застосовуватися заходи юридичної відповідальності, передбачені законодавством України.

Тож, як бачимо, цілісний, комплексний та всеохопний підхід має фундаментальне значення для протидії домашньому насильству. Ефективний захист та запобігання насильству вимагають добре функціонуючих систем, що ґрунтуються на стратегічних рішеннях, а також належного залучення та ресурсів різних урядових і неурядових суб'єктів та зацікавлених сторін.

Країни повинні активізувати свої зусилля зі збору даних. За відсутності надійних кількісних та якісних даних щодо домашнього насильства та ГОН, зібраних протягом тривалого часу та у послідовний спосіб, країни не можуть забезпечити належне запобігання, а також здійснювати ефективний моніторинг та оцінку докладених зусиль.

Уряди повинні оновлювати або приймати закони для ефективного захисту дітей, дівчат, жінок, інших постраждалих від усіх форм насильства, зокрема, унеможливити через фіксацію та заборону у законодавстві нові форми насильства, такі як домагання і переслідування в Інтернеті, як у приватній, так і в публічній сферах.

Висновки до першого розділу

Домашнє насильство є протиправною та злочинною формою поведінки, що може бути скоювана будь-яким членом сім'ї (інтимним партнером, батьком, дитиною, братом, сестрою, родичем). Будь-який вид насильства (фізичне, емоційне чи психологічне, сексуальне, економічне) призводить до негативних наслідків, таких як: шкода фізичного, психологічного здоров'я дорослій особі чи дитині; порушення прав і свобод особи; унеможливлення ефективного самозахисту; наслідування насильницької поведінки з покоління у покоління; загроза життю та гармонійного розвитку особистості людини; лібералізація суспільної думки щодо можливості такої поведінки.

Боротьба з домашнім насильством, гендерно обумовленим насильством вимагає ефективних зусиль від усіх відповідних суб'єктів суспільства. Тому необхідність добре функціонуючих політичних і правових систем та структур для адекватного реагування на явище домашнього насильства не викликає заперечення. Такі добре функціонуючі системи ґрунтуються на стратегічному баченні і включають цілісний підхід як до захисту, так і до запобігання. Запобігання та захист від домашнього насильства потребують якісних даних і доказів для розробки, моніторингу та оцінки відповідних політик і програм.

Світова спільнота, різні країни застосовують різні підходи до визначення стратегічного бачення протидії домашньому насильству та ГОН, зокрема розробляють спеціальні стратегії, інтегрують профілактику ГОН як пріоритет у загальну стратегію гендерної рівності та розробляють стратегічні цілі щодо припинення сексуальної експлуатації, насильства та домагань, у тому числі в контексті допомоги в цілях розвитку та гуманітарної допомоги.

Ефективні державні системи, включаючи загальнодержавні стратегії, цілісні підходи, скоординовані зусилля уряду, достатнє фінансування та ресурси, збір даних, а також комплексні закони та ефективне правозастосування мають вирішальне значення для подолання домашнього насильства та ГОН.

РОЗДІЛ 2

ПРОФІЛАКТИКА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО- ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Інформаційно-просвітницькі кампанії профілактики домашнього насильства (на базі КУ «Центр надання соціальних послуг» Новоселицької міської ради Чернівецького району Чернівецької області)

У міжнародній та вітчизняній практиці соціальної профілактики [1; 29; 30] *превенцію домашнього насильства* прийнято класифікувати за *трьома напрямками (рівнями)*:

- *Первинна профілактика*: діяльність, яка відбувається до того, як домашнє насильство сталося, і спрямована на те, щоб запобігти його вчиненню. Прикладами первинної профілактики є підвищення обізнаності, широкий спектр освітніх програм, інформаційно-просвітницька діяльність, дослідження, науково обґрунтовані пілотні проекти, громадянська активність та кампанії, які змінюють соціальні норми, культуру та законодавство.

- *Вторинна профілактика*: негайне реагування після вчинення домашнього насильства з метою надання послуг постраждалим від насильства, що спрямовані на усунення безпосередніх наслідків насильства. Прикладами вторинної профілактики є притулки, служби підтримки та екстрені лінії допомоги.

- *Третинна профілактика*: довгострокове реагування після вчинення домашнього насильства, спрямоване на подолання середньо- та довгострокових наслідків домашнього насильства. Прикладами третинної профілактики є довгострокова підтримка постраждалих, постійна адвокація та програми для кривдників.

Комплексне реагування на домашнє насильство включає всі три напрямки профілактики.

Протягом останніх сорока років у світовій практиці соціальної роботи більшість зусиль протидії домашньому насильству були спрямовані на активізацію та дії груп (в основному жіночих) для підтримки постраждалих і можуть бути класифіковані як вторинні або третинні форми запобігання. Проте останнім часом зростає усвідомлення того, що комплексна профілактика вимагає систематичної роботи з причинами (первинна профілактика) та наслідками (вторинна профілактика) [2; 11; 30].

Насправді *інформаційно-просвітницькі заходи* широко використовуються і відіграють важливу роль у запобіганні домашньому насильству. Однак існує мало доказів того, що інформаційно-просвітницькі заходи самі по собі здатні суттєво зменшити рівень насильства [47; 71; 85]. Часто існує невідповідність між запланованими цілями інформаційно-просвітницьких заходів і тим, чого вони, ймовірно, можуть досягти. Наприклад, організація може поширювати інформацію про новий закон про протидію домашньому насильству з метою зниження рівня насильства з боку чоловіків, але сама по собі ця стратегія навряд чи допоможе досягти цього.

Важливо з'ясувати, чого можна досягти за допомогою заходів з підвищення обізнаності, а також як пом'якшити обмеження цього підходу. Це може стати основою для прийняття рішень щодо впровадження інформаційно-просвітницьких підходів. Це може допомогти розробити теорії змін, більш тісно пов'язані з інтервенційними заходами, і визначити найкращі практики для більш ефективних зусиль з підвищення обізнаності.

Розпочати варто з поняття *«підвищення обізнаності»*, що охоплює різноманітні види діяльності і часто включає в себе зусилля, спрямовані на підвищення рівня знань про причини та наслідки різних видів насильства, боротьбу зі ставленням, переконаннями та нормами, які потурають домашньому насильству, а також інформування людей про відповідні закони, політику, послуги та права.

Підходи до підвищення обізнаності покладаються на різні способи передачі повідомлень: телебачення, радіо, підкасти, виставки, білборди, вистави, Інтернет, комікси, журнали та інші публікації, театр, музика, плакати, мистецтво, соціальні мережі, семінари, громадські діалоги чи дебати.

Підвищення обізнаності є обов'язковою умовою та фундаментом для запобігання насильству.

Кампанії та заходи, спрямовані на запобігання домашньому насильству та насильству за ознакою статі (або ж ГОН), такі як щорічні «16 днів проти насильства», часто підтримуються чи супроводжуються заходами з підвищення обізнаності. Вони можуть бути спрямовані на різні аудиторії, включаючи широку громадськість, спільноти втручання, національні та місцеві органи влади та постачальників послуг. Вони можуть бути розраховані на індивідуальну або громадську участь.

Такі заходи варіюються від одноразових повідомлень до довгострокових програм, таких як телевізійні чи радіопередачі, або як частина постійної активістської кампанії. Багато підходів до підвищення обізнаності спрямовані на зміну ставлення до насильства, сексуальної експлуатації, а також гендерних норм, які визначають прийнятні та належні дії для жінок і чоловіків у певній групі чи суспільстві [11; 30]. Наприклад, переконання в тому, що бити дружину морально неприйнятно, відрізняється від очікування, що постраждала особа не повідомить про насильство в правоохоронні органи.

Можливості інформаційно-просвітницького підходу.

Підходи до підвищення обізнаності привабливі тим, що вони можуть генерувати знання про відповідні проблеми та охопити багато людей за відносно низьких витрат. Надаючи інформацію, яка ставить під сумнів гендерні норми або стигматизує небажану поведінку, вони можуть підтримувати позитивні норми та спонукати до роздумів про шкідливі норми, які призводять до домашнього насильства [2].

Наприклад, програми, спрямовані на запобігання зловживанню алкоголем – фактору ризику насильства – можуть використовувати такі повідомлення, як

«чоловіки в цій громаді не підтримують вживання алкоголю заради того, щоб напиться», або показувати видатного чоловіка з цієї громади, який підтримує цю ідею.

Засоби масової інформації як творці культури можуть суттєво вплинути на громадську думку щодо домашнього насильства [13]. Це важливо, оскільки ставлення, ролі та шкідливі соціальні норми, які посилюють гендерну нерівність, є одними з найпотужніших рушіїв насильства над жінками та можуть стати перешкодою для соціальних змін, якщо їх не змінити.

Підходи, спрямовані на підвищення обізнаності, можуть допомогти оприлюднити відповідні закони та політику щодо протидії домашньому насильству та ГОН, а це може дати поштовх для розуміння, що насильство є неприйнятним. Заходи з підвищення обізнаності можуть підтримати рухи за права жінок і створити сприятливе середовище для реалізації жінками своїх прав, формуючи підтримку громади або політичну волю [8; 13].

Наприклад, щорічна 16-денна кампанія проти насильства відображає колективну силу глобальної мобілізації навколо спільної мети – подолання мовчання про домашнє насильство та заохочення активізму.

Кампанії мають потенціал для підвищення рівня знань про закони проти насильства, негативні наслідки домашнього насильства та право жінок жити без насильства і повідомляти про нього. Необхідно подбати про те, щоб кампанії були скоординованими, інноваційними та забезпеченими достатнім фінансуванням. Вони повинні підтримувати порядок денний з прав людини в рамках ширшої стратегії, а також повинні проводитися з моніторингом та оцінкою, щоб отримати докази їхнього впливу на протидію домашньому насильству. Оцінки інформаційно-просвітницьких кампаній показали, що вони сприяли змінам у ставленні до гендерної проблематики та зменшенню сприйняття насильства щодо жінок [11].

Дослідження, проведене в Леоні, Нікарагуа, задокументувало значне зниження рівня фізичного насильства з боку інтимних партнерів за 20-річний період. Одним із можливих чинників такого зниження були широкомасштабні

інформаційні кампанії, очолювані жіночим рухом, які документували зміни в законодавстві та політиці щодо запобігання насильству щодо жінок та дівчат (Violence Against Women and Girls – VAWG), мали на меті трансформувати шкідливі соціальні норми та заохочувати жінок до реалізації їхніх прав [85].

Підходи, спрямовані на підвищення обізнаності, часто розглядаються як стратегія запобігання насильству, але вони відіграють ключову роль у заходах реагування [82].

Наприклад, вони можуть сприяти підвищенню рівня обізнаності про існуючі закони чи політику або про наявність служб реагування, що може допомогти зменшити бар'єри для доступу до підтримки або вплинути на прийняття постраждалими рішення про те, чи повідомляти про випадки насильства. Підвищення обізнаності може допомогти подолати мовчання та стигму, пов'язані з розкриттям фактів насильства, а також підтримати емпатію та солідарність з постраждалими від насильства.

Рух #MeToo прагне розширити права і можливості жінок за допомогою цифри, показуючи, скільки жінок пережили сексуальне насильство та домагання [85].

Підходи до підвищення обізнаності можуть відігравати особливу роль у кризових ситуаціях, таких як пандемія COVID-19, оскільки багато стратегій можна впроваджувати дистанційно та безпечно під час локдаунів і періодів соціального дистанціювання. Зокрема, італійська урядова кампанія із запобігання домашньому насильству, розпочата під час пандемії COVID-19, призвела до різкого збільшення кількості дзвінків на національну гарячу лінію з питань домашнього насильства. Однак медіакампанія призвела до зменшення кількості повідомлень у районах із сильними гендерними стереотипами, що свідчить про необхідність також боротися з гендерними стереотипами, щоб збільшити кількість повідомлень про домашнє насильство [75].

Обмеження інформаційно-просвітницької діяльності.

Незважаючи на важливість інформаційно-просвітницьких заходів, існує дуже мало доказів їхнього впливу на запобігання домашньому насильству

самостійно. Нові дані про розробку та впровадження інтервенцій, спрямованих на зниження рівня насильства щодо жінок, демонструють важливість групових занять за участю учасників, критичного осмислення проблем влади та гендерної нерівності, навчання на власному досвіді, розвитку навичок взаємовідносин та зусиль, спрямованих на підтримку розширення прав і можливостей жінок. Поодинокі разові заходи з підвищення обізнаності – особливо дидактичні, короткострокові або односторонні інтервенції – рідко включають ці елементи [71].

Домашнє насильство та ГОН зумовлені не лише ставленням, переконаннями та нормами, але й низкою інших чинників (наприклад, відсутність навичок побудови стосунків, поганий стан психічного здоров'я, зловживання алкоголем), саме тому інформаційно-просвітницькі заходи самі по собі часто є недостатніми для зниження рівня насильства.

Зміна ставлення до ГОН та гендерної рівності вимагає більш інтенсивних втручань, ніж зазвичай пропонують інформаційно-просвітницькі підходи, оскільки ставлення може бути глибоко вкоріненими переконаннями, сформованими в дитячі роки, які постійно підкріплюються [61].

Більше того, зміна обізнаності та ставлення не обов'язково призводить до зміни поведінки. Як показують дослідження у сфері громадського здоров'я, люди можуть знати, що певна поведінка є шкідливою, і продовжувати її здійснювати – наприклад, вести малорухливий спосіб життя, мати надмірну вагу або продовжувати палити [23; 46].

Цінності, переконання, ставлення, норми і поведінка впливають один на одного, і їхні взаємовідносини є складними. Надання інформації не обов'язково призводить до оптимального вибору, оскільки люди не завжди зважують переваги та наслідки вибору, щоб потім прийняти раціональне рішення щодо найкращого способу дій [14].

Досвід реалізації програм з профілактики насильства неодноразово показує, як соціальне середовище може стати перешкодою на шляху до стійких змін у поведінці. Щоб підтримати людей у зміні та підтримці нової поведінки,

підвищення обізнаності має бути частиною багатокomпонентних інтервенцій і відігравати додаткову роль до інших ефективних компонентів [71].

Розробка ефективних заходів з підвищення обізнаності.

Зусилля з підвищення обізнаності мають більше шансів бути результативними, якщо вони адаптовані до аудиторії, на яку розраховані, і спонукають людей думати і відчувати щось про те, що їм пояснюють або зображують.

Проведення формативних досліджень (н-д, інтерв'ю та фокус-групових дискусій) може допомогти визначити ставлення, переконання та норми, що переважають у цільовій аудиторії [38; 44]. Це може допомогти визначити, наскільки сильними або жорсткими є переконання та норми, а також де існують можливості для змін. Переконання можуть бути особливо мінливими, якщо люди не впевнені в тому, як інші поводитимуть себе в тій чи іншій ситуації, або не мають достатнього досвіду. Так, людина, яка ніколи раніше не повідомляла про випадок домашнього насильства, може бути більш відкритою до зміни своїх переконань щодо ймовірності отримання співчутливої реакції на розкриття, порівняно з тими, хто вже мав негативний досвід повідомлення про насильство.

Щоб забезпечити підзвітність і нікого не виключити, слід консультуватися з різними постраждалими (за статтю та гендерною ідентичністю, сексуальною орієнтацією, віком, етнічним походженням, класом, інвалідністю) щодо змісту та меседжів. Повідомлення повинні бути попередньо протестовані серед цільових аудиторій, щоб переконатися, що вони є доречними, правильно зрозумілими та звести до мінімуму будь-які непередбачувані негативні наслідки [15; 19].

Загальна стратегія підвищення обізнаності полягає в тому, щоб підкреслити поширеність домашнього насильства та ГОН. Наприклад, широко використовується цифра, що «кожна третя жінка зазнала домашнього насильства» (про що зазначалося у вступі та підрозділі 1.1). Але вона може ненавмисно «нормалізувати» насильство або зобразити його як частину

культури, що може бути використано для виправдання насильства. Крім того, такі глобальні цифри можуть не стосуватися кожного середовища – показники можуть бути значно вищими або нижчими в різних умовах.

Ефективні підходи до підвищення обізнаності мають бути достатньо інтенсивними та охоплювати широкі, проте конкретні цільові аудиторії [26; 45].

Позитивне прагнення (н-д, підкреслення переваг ненасильницьких, рівноправних стосунків) має набагато більше шансів зацікавити аудиторію, ніж «каральні» чи жорстко регламентуючі поведінку повідомлення (наприклад, підкреслення виключно наслідків насильства або визначення факторів ризику як неявних причин насильства). Адже останні можуть ненавмисно викликати опір або зворотну реакцію. Так, медійні та комунікаційні матеріали, розроблені для програми «SASA!», намагаються представити позитивні ненасильницькі реалії та запропонувати переконливий приклад у місцевому контексті. Вони уникають звинувачень, закидів, підтримують гідність людей [77]. Висвітлення спільної користі позитивних норм може бути більш ефективним, ніж боротьба з укоріненими негативними нормами.

Матеріали, які вказують людям, що вони повинні думати, рідко мають значущий вплив на їхнє ставлення чи поведінку. Ось чому важливо запрошувати людей до дискусій і запитань, поєднуючи підвищення обізнаності з подальшими можливостями для діалогу та роздумів. Хоча засоби масової інформації можуть поширювати інформацію, саме спілкування між людьми та взаємодія сприяють зміні установок та є більш впливовими з часом.

Саме таку роботу – інформаційно-просвітницьку, побудовану на діалоговій з клієнтами платформі (згідно встановлених завдань діяльності) – і виконує Комунальна установа «Центр надання соціальних послуг» Новоселицької міської ради Чернівецького району Чернівецької області (далі – Центр). Зазначена установа є закладом соціального захисту населення, що здійснює соціальну роботу та надає соціальні послуги особам/сім'ям, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у складних життєвих обставинах.

Серед основних завдань Центру проведення саме соціально-профілактичної роботи, спрямованої на запобігання потраплянню в складні життєві обставини осіб/сімей, які належать до вразливих груп населення, а також надання зазначеній категорії клієнтів тих соціальних послуг, яких вони потребують, відповідно до переліку послуг, затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері соціального захисту населення з метою мінімізації або подолання таких обставин. Для виконання таких завдань в Центрі проводяться заходи як для працівників, так і безпосередньо для клієнтів. Прикладом перших є проведений 9 жовтня 2023 року начальником відділу соціального захисту населення Арсеній Лією Вікторівною тренінг «Соціальна робота з сім'ями, які постраждали від насильства», метою якого було надання учасникам (працівникам Центру) необхідних знань, навичок та інструментів для успішної роботи з сім'ями, в яких відбулося насильство. Прикладами безпосередньої роботи з клієнтами є виїзди до сімей, що перебувають у СЖО, сімей, в яких відбувається насильство тощо.

Відповідно до теми кваліфікаційного дослідження з працівниками Центру у жовтні 2023 року проведено захід соціального спрямування у форматі круглого столу на тему «Насильство в сучасній сім'ї: виклики та шляхи розв'язання» (див. Додаток А), метою якого було підвищення рівня свідомості та розуміння учасниками проблеми насильства в сучасних родинах та озброєння знаннями щодо шляхів запобігання цьому явищу. Відповідно, під час заходу разом з фахівцями Центру, на яких, власне, і покладено завдання соціально-профілактичної діяльності, обговорено вже реалізовані **всесвітньо відомі інформаційно-просвітницькі кампанії профілактики домашнього насильства** [50]:

- *Domestic Violence Cartoon Illustrations* / Ілюстрації до мультфільмів про домашнє насильство (італійський художник Александро Паломбо малює мультфільми «Нещасливі назавжди», 2014).

- *Poverty-Violence Awareness Campaigns, «The Locust Effect» multimedia campaign* / Кампанії з підвищення обізнаності про бідність та насильство, мультимедійна кампанія «Ефект сарани» (привертають увагу до насильства над бідними, 2014).

- *Bruise-Baring Awareness Ads* / Просвітницька реклама, що «оголює синці» («Brother» розробив серію гострої реклами про домашнє насильство, 2014).

- *Haunting Domestic Violence Ads* / Реклама про домашнє насильство, що переслідує (соціальна реклама про домашнє насильство, трансльована під час Чемпіонату світу з футболу, і яка «пробирає до кісток», 2014).

- *Abused Princess Ads* / Побиті принцеси, або ж Принцеси, що потерпають від насильства (рекламні ролики і плакати від Saint Noax із зображеннями постраждалих від насильства принцес Діснея, що мають на меті покласти край домашньому насильству, 2014).

- *Revised Abuse Campaigns, The «Don't Edit, Don't Hide» campaign* / «Переглянуті» кампанії проти зловживань, кампанія «Не редагуй, не приховуй» (кампанія Demus проти насильства у Facebook показує, як постраждалі редагують свої історії, 2014).

- *Anti-Abuse Fashion Shows* / Модні покази проти зловживань (трюк з підвищення обізнаності про домашнє насильство набув форми показу на подіумі, 2015).

- *Anti-Gender Violence Campaigns, «The She reported him, but she was killed anyway» campaign* / Кампанії проти гендерного насильства, кампанія «Вона повідомила про нього, але її все одно вбили» (кампанія розповідає про видатних жінок та бореться з гендерним насильством, 2021).

- *Anti-Domestic-Violence Campaigns, «Neighbours, Friends and Family» campaign* / Власне кампанії проти домашнього насильства, кампанія «Сусіди, друзі та родина» (серія коротких соціальних роликів, покликаних допомогти людям розпізнати тривожні ознаки домашнього насильства, 2022).

В ході обговорення визначено трендові теми та встановлено можливості цих інформаційно-просвітницьких кампаній профілактики домашнього насильства для різних галузей, в т.ч. для соціальної роботи. Детальніше про зазначені інформаційно-просвітницькі кампанії – у додатку Б.

В окресленому контексті важливими рекомендаціями щодо організації заходів з підвищення обізнаності та застосування інформаційно-просвітницького підходу до профілактики домашнього насильства, які також було обговорено під час круглого столу разом з фахівцями КУ «Центру надання соціальних послуг», вважаємо наступні [85]:

- Адаптувати повідомлення та формат до конкретної аудиторії.
- Попередньо тестувати повідомлення з різними цільовими аудиторіями.
- Залучати до написання повідомлень різні групи та категорії постраждалих у всьому їхньому розмаїтті.
- Забезпечити достатню інтенсивність та охоплення цільових аудиторій.
- Надавати перевагу позитивним повідомленням, що спонукають до дій.
- Уникати «каральних» або жорстко регламентуючих поведінку повідомлень.
- Уникати повідомлень, які представляють домашнє насильство чи ГОН як «нормальне» явище або частину культури.
- Уникати посилення нерівних або стереотипних гендерних ролей (тобто повідомлень про те, що «справжні чоловіки» захищають своїх жінок).
- Інтегрувати заходи з підвищення обізнаності у більш широкі та глобальні ініціативи з профілактики насильства.
- Уникати одноразових повідомлень.

Загалом важливо реалістично оцінювати, чого можуть і чого не можуть досягти різні типи стратегій запобігання та реагування на випадки домашнього насильства. Заходи з підвищення обізнаності можуть сприяти запобіганню домашньому насильству. Наприклад, онлайн-повідомлення для підвищення обізнаності були особливо доцільними та актуальними в умовах кризи COVID-19, враховуючи обмеження на мобільність та особисту зайнятість населення.

Вони відіграють особливу роль у поширенні нових ідей, генеруванні знань та забезпеченні широкого охоплення.

2.2. Дослідження рівня обізнаності старшокласників щодо проблеми домашнього насильства

Оскільки встановлено можливості та умови ефективності інформаційно-просвітницького підходу до профілактики домашнього насильства (див. підрозділ 2.1), доцільно спрямовувати зусилля та охоплювати відповідною діяльністю категорію старших підлітків. Саме тому на базі Новоселицького ліцею № 2 Новоселицької міської ради Чернівецького району Чернівецької області зі старшокласниками (учнями 9-го, 10-го та 11-го класів) проведено заходи соціального спрямування на тему «Домашнє насильство: поняття, ознаки та методи подолання» (див. Додаток В). Метою заходів було формування усвідомлення проблеми насильства в сім'ї, підвищення обізнаності щодо окресленої проблеми, залучення учнів до обговорення питань безпеки та підтримки потенційних постраждалих.

З метою реалізації завдань емпіричного дослідження під час заходів було проведено опитування учнів 9-го, 10-го та 11-го класів Новоселицького ліцею № 2.

Загальна чисельність вибірки склала 65 осіб, з них:

- учні 9-го класу (14-15 років) – 24 (12 хлопців і 12 дівчат);
- учні 10-го класу (15-16 років) – 22 (12 хлопців і 10 дівчат);
- учні 11-го класу (16-17 років) – 19 (8 хлопців та 11 дівчат).

Таким чином, за гендерною ознакою вибірка має наступні параметри:

- 32 хлопці (49 % від загальної кількості опитаних);
- 33 дівчини (51 % від загальної кількості опитаних).

Як бачимо, у кількісному (відсотковому) співвідношенні представленість представників обидвох статей є практично рівною: 49 % хлопців супроти 51 % дівчат.

Дослідження відбувалося у жовтні 2023 року в один етап: діагностичний, він же – констатувальний.

Для дослідження використано анкету з 10 питань (див. Додаток Г). Вісім запитань були закритого характеру, тобто респонденти обирали найбільш підхожий чи близький їм варіант із переліку запропонованих, а два питання – напівзакритого, тобто окрім запропонованих варіантів відповідей містили пункт «Інше (вказіть, що саме)», що передбачав можливість нарративу. За іншим критерієм дев'ять запитань були альтернативними (лише один варіант відповіді), одне питання було складено за принципом «меню» (запитання-меню передбачає один і більше варіантів відповіді).

За результатами анкетування виявлено, що 94 % опитаних мають розуміння та уявлення про насильство як явище, а також розрізняють насильство за видами (див. Рис. 2.2.1). За гендерною ознакою спостерігаємо цікаву особливість: всі дівчата відповіли ствердно на запитання «Чи знаєте Ви, що таке насильство? Види насильства?». Відповіді «Ні» маємо тільки серед хлопців.

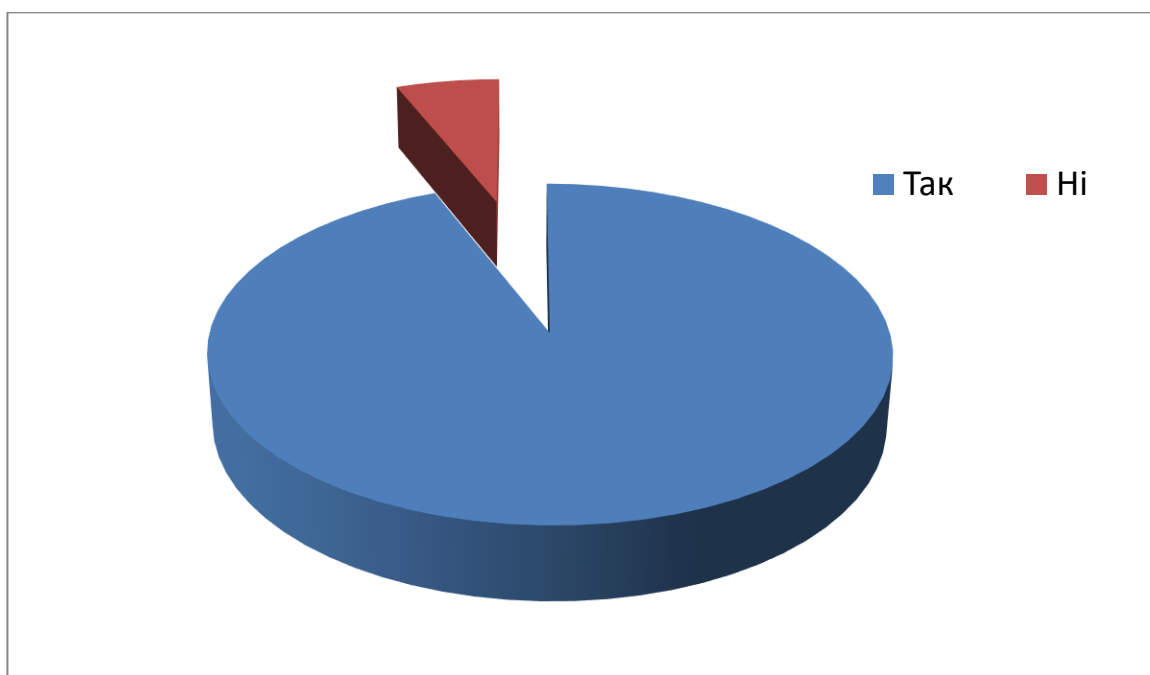

Рис. 2.2.1. Розуміння та уявлення про насильство як явище, розрізнення насильства за видами

Надалі розглянемо відповіді на запитання-меню «Як Ви розумієте поняття «домашнє насильство»?» (див. Рис. 2.2.2), в якому можна було обрати один або декілька варіантів, а також запропонувати свій варіант. Таким чином, зазначене запитання є ще й напівзакритим. Зважаючи на тип запитання, зауважуємо, що відсоткові показники кожної відповіді не сумуються з іншими у загальні 100 %, відповідно, сума результатів всіх варіантів відповідей значно перевищуватиме 100 %.

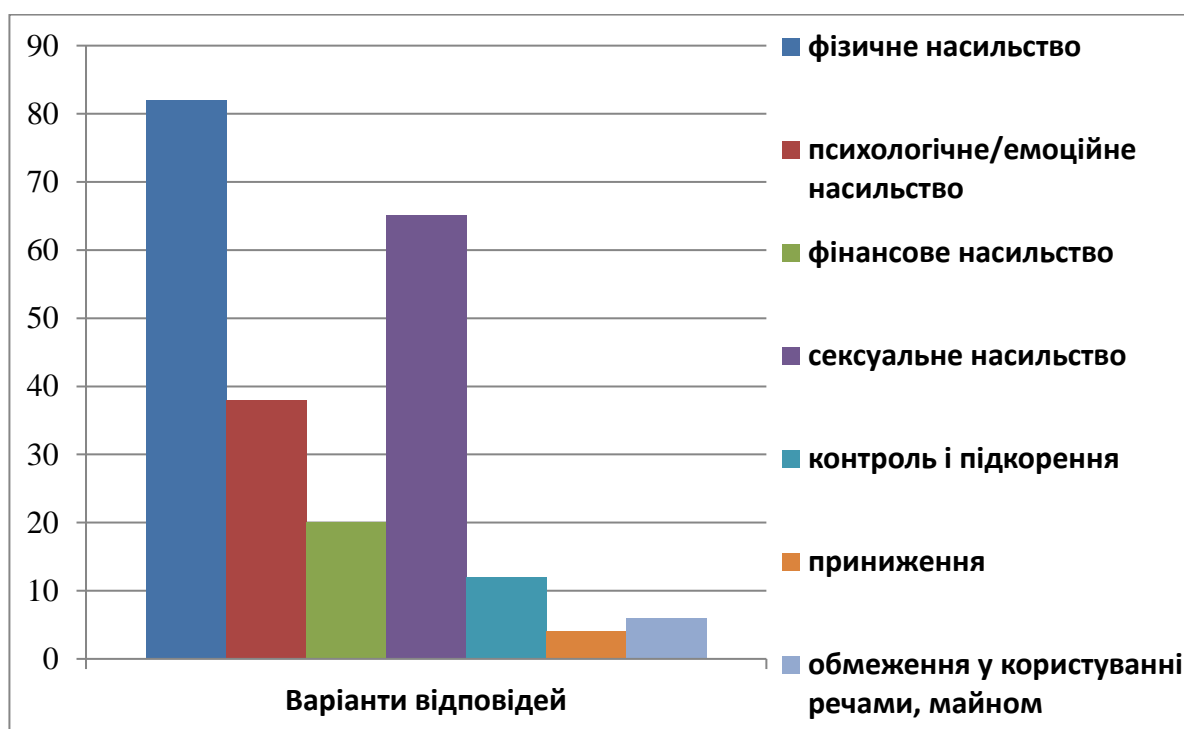

Рис. 2.2.2. Розуміння поняття «домашнє насильство»

Як бачимо, опитані старшокласники домашнє насильство в першу чергу асоціюють з фізичним насильством (82 %), на другому місці – сексуальне насильство (65 %), на третьому – психологічне/емоційне насильство (38 %). До наративу потрапили два варіанти відповідей: для 4 % респондентів домашнє насильство передбачає приниження, а для 6 % – обмеження у користуванні речами, майном тощо. При цьому розуміння під домашнім насильством саме фізичного фігурує рівнозначно у відповідях представників обох статей, у той час як на сексуальному насильстві акцентують увагу в більшості саме дівчата.

На питання «Чи вважаєте Ви, що домашнє насильство є серйозною проблемою в сучасному суспільстві?» (див. Рис. 2.2.3) переважна більшість респондентів (85 %) відповіли ствердно, проте є й такі, хто так не вважає (5 %) або сумнівається в акцентності такого твердження чи формулювання (10 %).

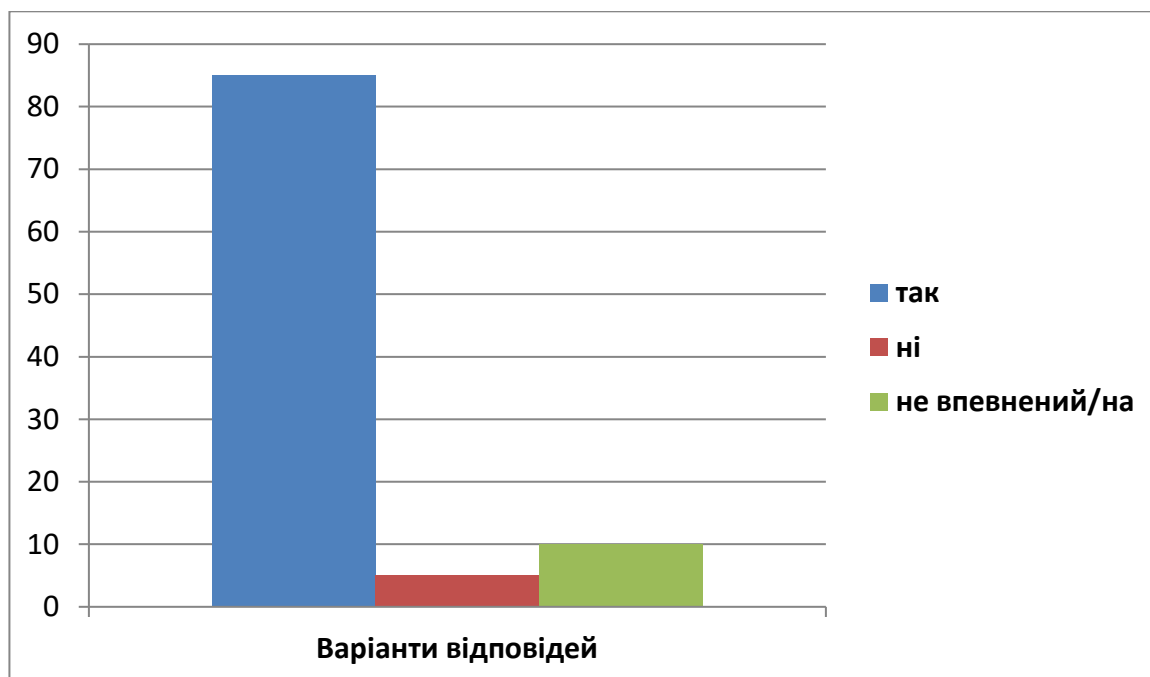

Рис. 2.2.3. Визнання домашнього насильства серйозною проблемою в сучасному суспільстві

Близькими є результати відповідей на питання про те, чи суспільство повинно більше усвідомлювати і обговорювати проблему домашнього насильства (див. Рис. 2.2.4). «Так» відповіли 87 % учнів, натомість кількість невпевнених у доцільності такого твердження зменшилася з 10 % (див. попереднє запитання) до 8 %. Кількість тих, хто так не вважає, залишилася незмінною – 5 %.

На запитання «Чи мали Ви особистий досвід або були свідками домашнього насильства у Вашому оточенні?» (див. Рис. 2.2.5) ствердну відповідь дала меншість респондентів – 24 %. Відповідно, не мають такого негативного досвіду 76 %.

Доволі низьким є рівень обізнаності опитаних старшокласників щодо програм або служб, які надають допомогу постраждалим від домашнього

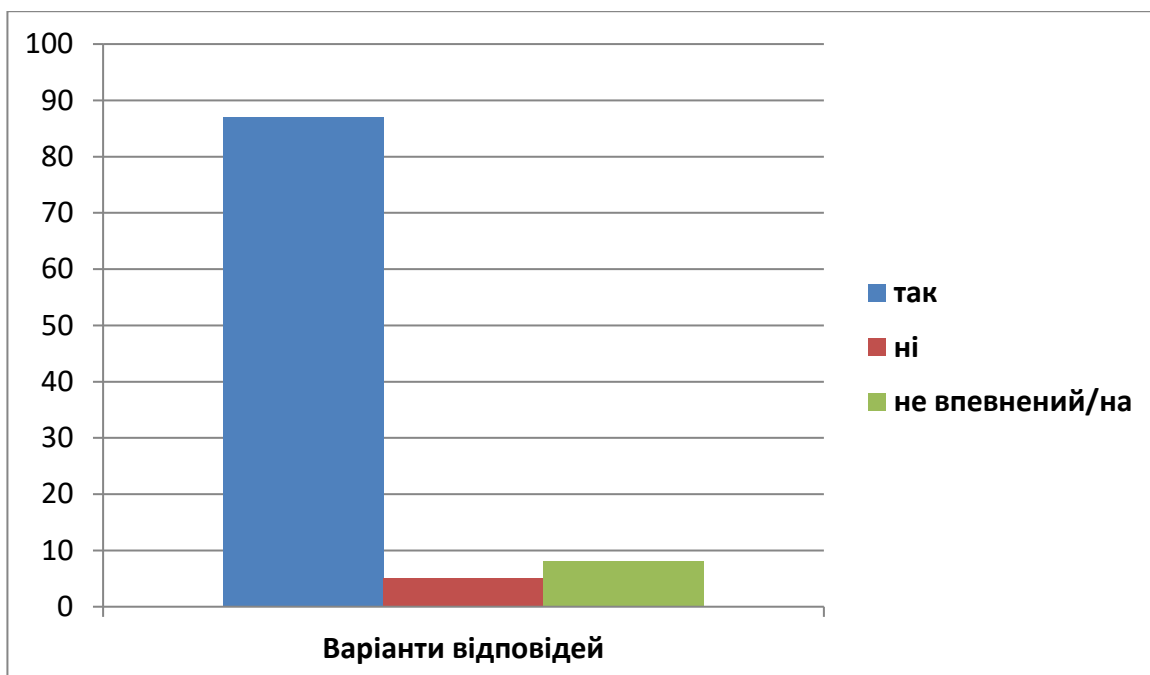

Рис. 2.2.4. Переконаність у тому, що суспільство повинно більше усвідомлювати і обговорювати проблему домашнього насильства

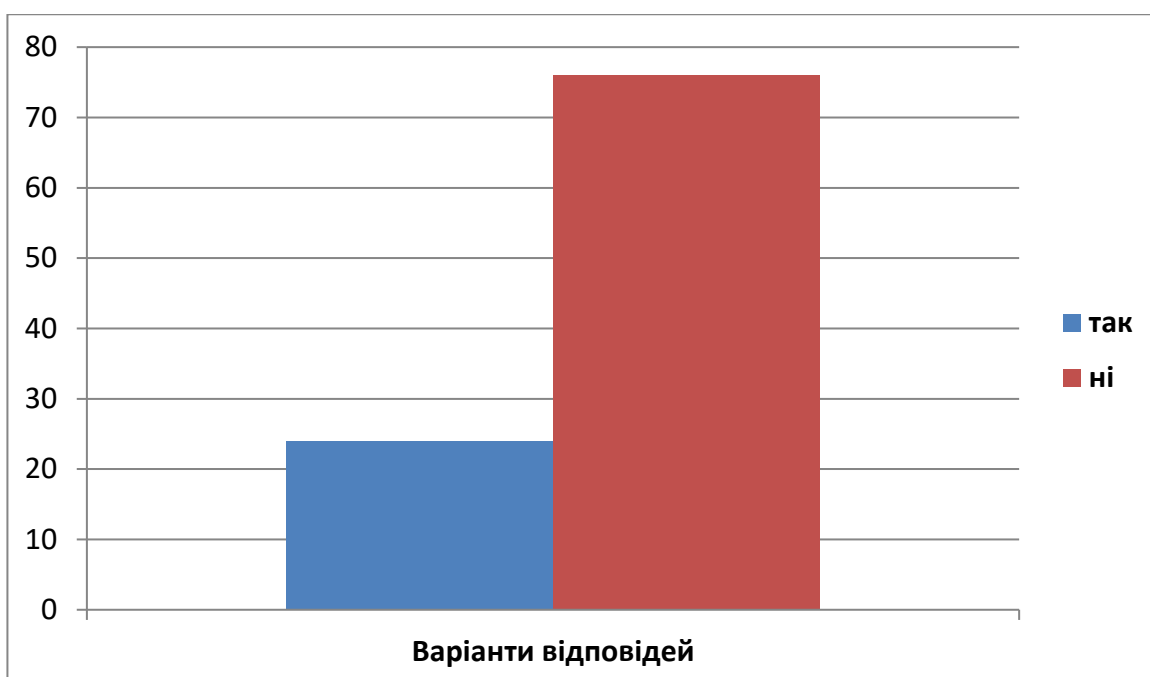

Рис. 2.2.5. Наявність особистого досвіду чи досвіду свідка домашнього насильства у своєму оточенні

насильства (див. Рис. 2.2.6). Знають про такі тільки 8 % учнів, не впевнені щодо правильності своїх міркувань 28 %, а 64 % не знають про такі програми і служби. Варто зазначити, що відносно вищий рівень обізнаності продемонстрували учні 11-го класу.

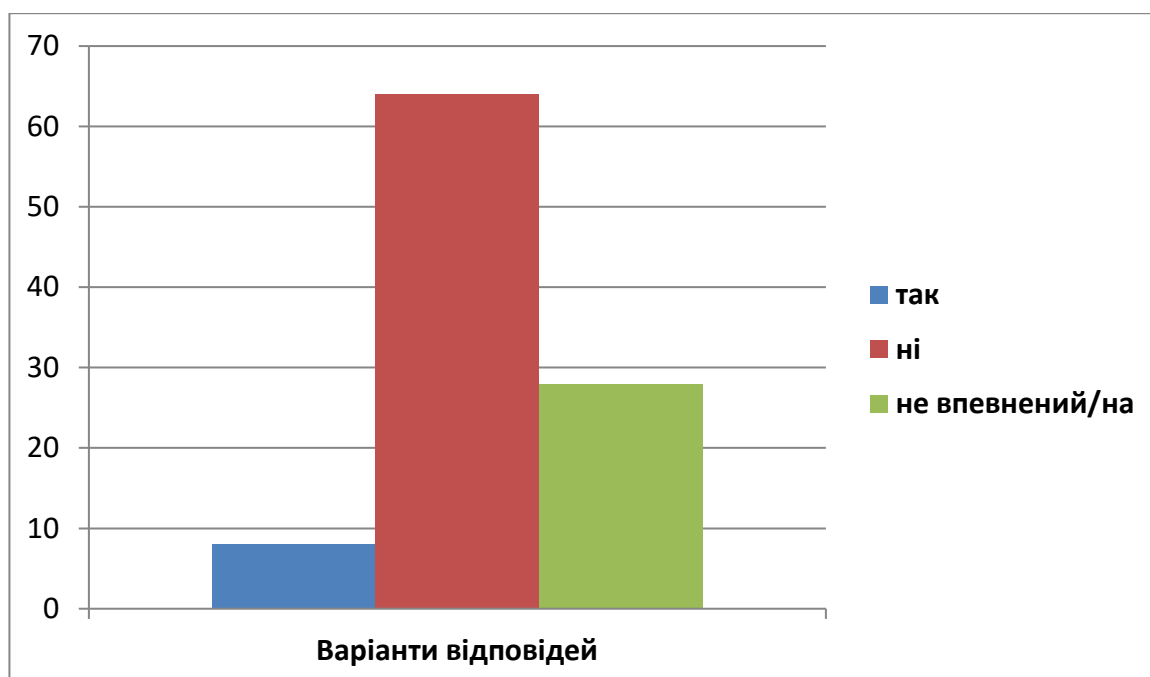

Рис. 2.2.6. Наявність знань про програми або служби, які надають допомогу постраждалим від домашнього насильства

Важливими та інформативними (з позиції безпосередніх спрямованості та суті запитання щодо теми кваліфікаційної роботи) є відповіді старшокласників на запитання «Чи вважаєте Ви, що інформаційні кампанії та освіта можуть сприяти запобіганню домашнього насильства?» (див. Рис. 2.2.7). Переважна більшість (91 %) вважає, що інформаційно-просвітницький підхід щодо профілактики домашнього насильства є дієвим, 6 % не впевнені у цьому і лише 3 % – заперечує такі можливості.

Про наявність чи відсутність в респондентів стереотипів та упереджень, а також фактичних знань статистичних даних можуть свідчити відповіді на запитання про те, чи вважають вони, що насильство найчастіше зустрічається у недостатньо забезпечених сім'ях (див. Рис. 2.2.8). Третина учнів (35 %) погоджується із цим твердженням, 18 % – заперечує, майже половина (47 %) – вагається.

Мета останнього запитання анкети, що також було напівзакритим, – з'ясувати можливі дії респондентів у ситуації, якби вони дізналися про випадок домашнього насильства у їх оточенні (див. Рис. 2.2.9). Доволі низький відсоток (9 %) тих, хто довіряє в такій ситуації шкільним вчителям чи психологам,

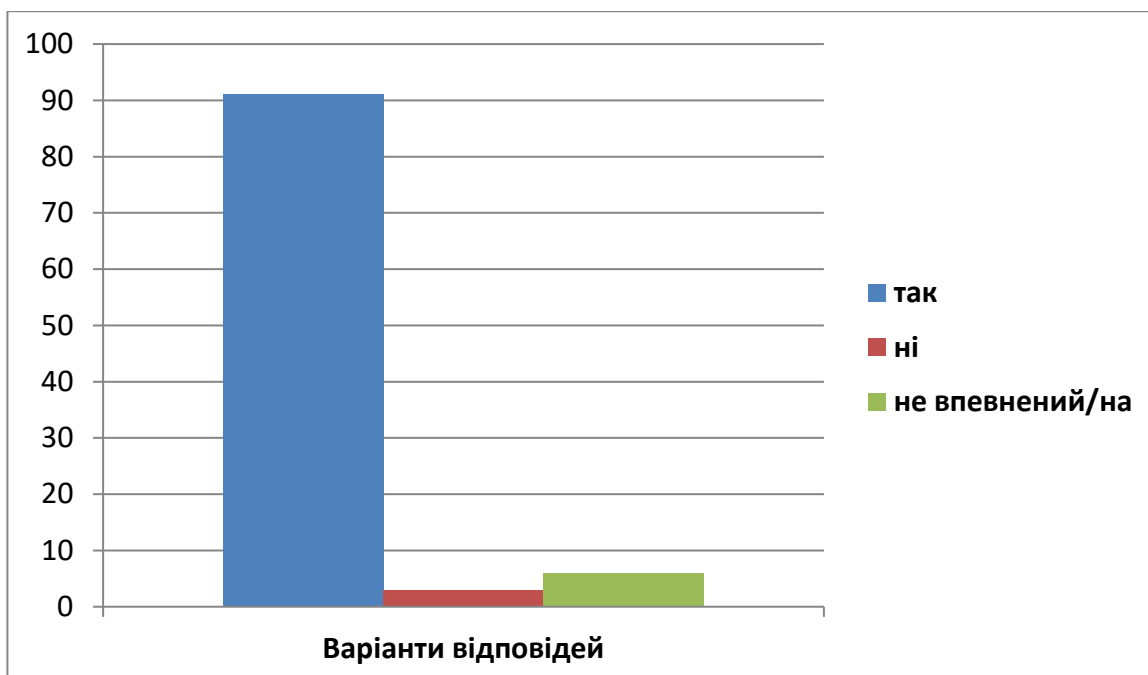

Рис. 2.2.7. Визнання можливостей інформаційних кампаній та освіти щодо запобігання домашнього насильства

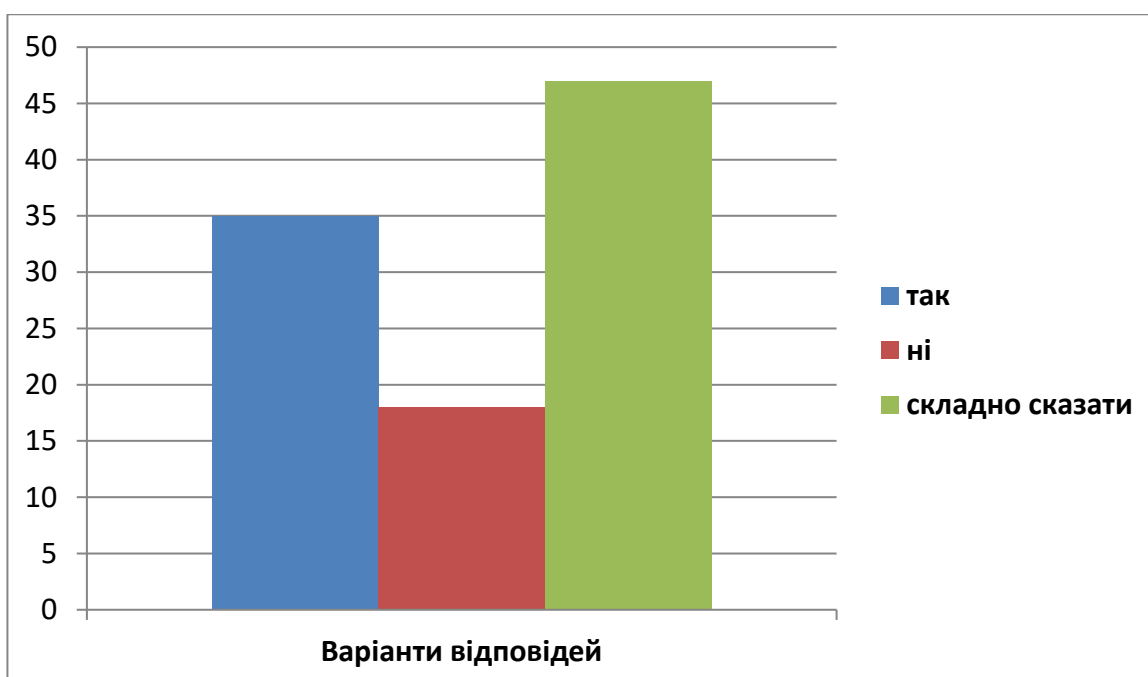

Рис. 2.2.8. Чи погоджуєтеся Ви із твердженням, що насильство найчастіше зустрічається у недостатньо забезпечених сім'ях?

значно більше – правоохоронним органам (40 %) та собі як джерелу та суб'єкту підтримки (45 %). Відрадно, що частина учнів (хоча і найменший відсоток серед усіх інших відповідей – 6 %) згадала і порадила б звернутися до

соціальних служб, про що було вказано саме у варіанті «Інше (вказіть, що саме)».

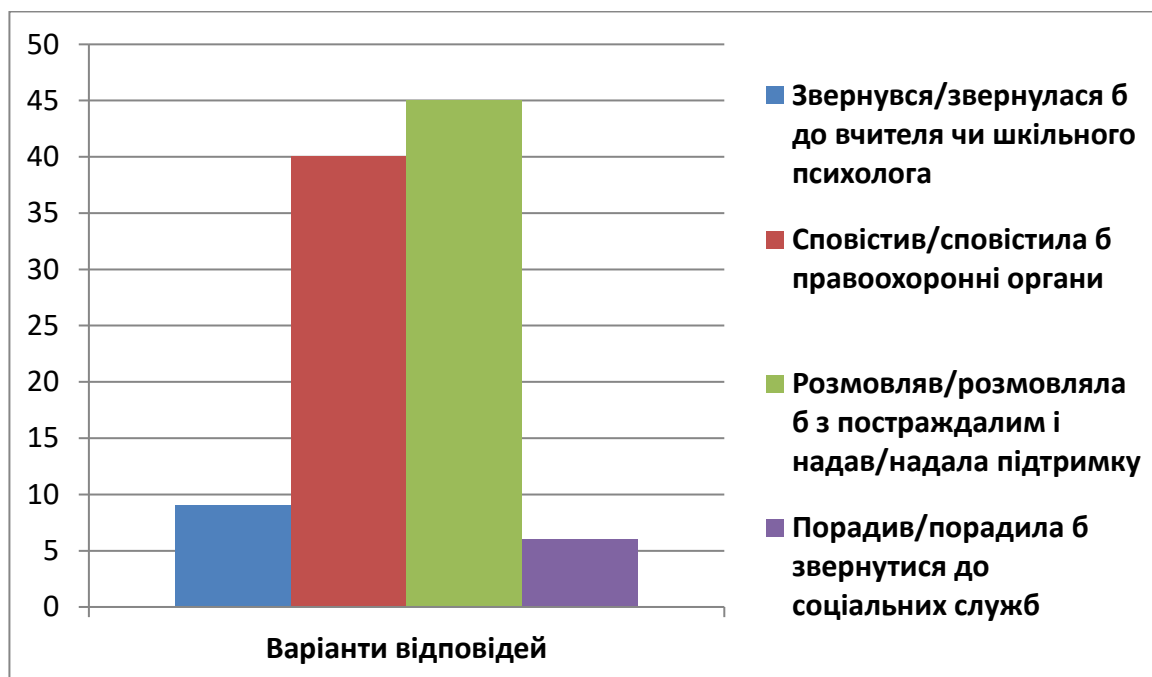

Рис. 2.2.9. Дії респондентів у ситуації, якби вони дізналися про випадок домашнього насильства у їх оточенні

Тож за результатами проведеного дослідження встановлено, що рівень обізнаності старшокласників щодо проблеми домашнього насильства досить високий. Більшість учнів визнає домашнє насильство як серйозну проблему в сучасному суспільстві, відкрита до корисної актуальної інформації щодо масштабів явища, методів та способів протидії і профілактики насильства в сім'ї, виявила бажання в подальшому відвідувати освітні, просвітницькі заходи відповідного тематичного спрямування.

Також за результатами проведеного дослідження та на основі реалізованих на базі КУ «Центр надання соціальних послуг» заходів соціального спрямування, участі у заходах практичного характеру (виїзди до сімей, в яких відбувається домашнє насильство) розроблено рекомендації та пам'ятки-інструкції для: можливих учасників чи свідків ситуації домашнього насильства, відповідальних (щодо втручання та надання допомоги постраждалим) суб'єктів (див. Додаток Д).

Висновки до другого розділу

В сучасних умовах неухильного зростання рівня жорстокості у суспільстві, загострення кризових соціальних явищ (пандемії, збройні конфлікти, війни, негативні аспекти цифровізації та віртуалізації свідомості тощо) актуальним та затребуваним є інформаційно-просвітницький підхід до профілактики домашнього насильства, спрямований на підвищення обізнаності населення щодо проблеми.

Зусилля з підвищення обізнаності є більш ефективними, коли вони ретельно спрямовані на цільову аудиторію, ґрунтуються на позитивних меседжах і надають можливості для діалогу та роздумів. Вони також з високою ймовірністю зменшують рівень насильства за ознакою статі, якщо є стратегією серед інтервенцій, які спрямовані на різні чинники насильства та включають особливості та найкращі практики для підтримки змін у поведінці.

Цільовою аудиторією відповідних інформаційно-просвітницьких кампаній може бути учнівська молодь, яка потребує правдивої інформації щодо проблеми домашнього насильства. Освітні, просвітницькі заходи сприятимуть формуванню ненасильницького світогляду, уявлень про неможливість толерування жодних видів, форм і проявів насильства, зокрема, в сім'ї, надаватимуть знання щодо можливих дій та способів реагування на ситуацію домашнього насильства і методів допомоги постраждалим.

ВИСНОВКИ

Здійснений аналіз наукових, публіцистичних, довідкових джерел, Інтернет-ресурсів, баз та банків даних, порівняння, узагальнення, систематизація матеріалу; дискусія, мозковий штурм, спостереження, анкетування, проведена практична робота дозволили виконати завдання дослідження і сформулювати наступні висновки.

1. Домашнє насильство є поширеною глобальною проблемою, що включає в себе цілий ряд зловживань, у тому числі економічне, фізичне, сексуальне, емоційне та психологічне насильство (що частіше прийнято вважати видами, рідше – формами насильства) щодо дітей, дорослих та людей похилого віку.

Домашнє насильство не має кордонів. Це насильство відбувається в стосунках, в родинях незалежно від культури, раси, релігії чи соціально-економічного статусу. Кожен вид чи форма домашнього насильства породжують взаємопов'язані види і форми, тому «цикл насильства» часто продовжується від вразливих дітей до їхніх стосунків з дорослими і, нарешті, до догляду за літніми людьми. Домашнє насильство не є наслідком втрати контролю; домашнє насильство – це навмисне намагання контролювати іншу людину. Кривдник цілеспрямовано використовує вербальні, невербальні або фізичні засоби, щоб отримати контроль над іншою людиною.

Причини, чинники і фактори домашнього насильства вкрай різноманітні – від особистісних викривлень до соціальних деформацій, проте жодне не може бути чи слугувати виправданням насильству.

Домашнє насильство призводить до погіршення психологічного та фізичного здоров'я, зниження якості життя, зниження продуктивності, а в деяких випадках і до смертності. Виявити чи ідентифікувати випадки та ситуацію домашнього насильства буває надзвичайно важко і складно.

2. Протидія домашньому насильству є завданням всього цивілізованого світу, у багатьох країнах встановлено ефективні методи боротьби й

урегулювання проблеми насильства в сім'ї. Міжнародна спільнота активно впроваджує системи захисту людей, які потерпають від насильства.

Умовами, діями та кроками, що в сукупності формують системи та правові рамки протидії домашньому насильству, є:

- загальнодержавний підхід для адекватного реагування на домашнє насильство та ГОН;
- застосування комплексного (цілісного) підходу та ефективного правозастосування до протидії домашньому насильству;
- скоординовані дії уряду є необхідністю для запобігання та реагування на повторювані випадки домашнього насильства;
- збільшення та покращення ресурсів;
- посилення зусиль зі збору даних про домашнє насильство та ГОН.

3. Інформаційно-просвітницькі кампанії проти домашнього насильства мають вирішальне значення для привернення уваги громадськості до теми, яка часто страждає від замовчування та стигматизації. Традиційні кампанії обмежуються телебаченням, відео та друкованими виданнями. Однак розвиток соціальних мереж відкрив нові можливості для охоплення ще ширшої аудиторії.

Деякі з найпотужніших міжнародних та національних кампаній – це інтерактивні кампанії. Саме такі кампанії привертають увагу глядачів і змушують їх замислитися над серйозністю проблеми. Такі кампанії можуть варіюватися від проникнення у сферу маркетингу та розміщення актуальної інформації на товарах і продуктах до встановлення рекламних та довідкових щитів, автоматів з інформацією про боротьбу з насильством.

Інші кампанії проти домашнього насильства намагаються привернути увагу громадськості, використовуючи впізнавану іконографію. Коли глядач стикається з чимось знайомим, проблема здається набагато реальнішою. Деякі приклади таких кампаній включають зображення відомих персонажів, наприклад, принцес, які зазнали насильства, ляльок Барбі з синцями та закривавлених героїв мультфільмів або ж фото реальних чи відомих людей.

Змістом такого інформаційно-просвітницького підходу є підвищення обізнаності, що охоплює різноманітні види діяльності і часто включає в себе зусилля, спрямовані на підвищення рівня знань про причини та наслідки різних видів насильства, боротьбу зі ставленням, переконаннями та нормами, які потурають домашньому насильству, а також інформування людей про відповідні закони, політику, послуги та права.

Ключовими моментами в окресленому контексті є наступні:

- Підвищення обізнаності є обов'язковою умовою та фундаментом для запобігання насильству.
- Врахування можливостей інформаційно-просвітницького підходу.
- Розуміння обмежень інформаційно-просвітницької діяльності.
- Розробка ефективних заходів з підвищення обізнаності.

4. Цільовою аудиторією інформаційно-просвітницьких кампаній є учнівська молодь, яка потребує правдивої, актуальної та різнопланової інформації щодо проблеми домашнього насильства. Під різноплановістю розуміємо світові практики до трактування змісту, видів, проявів та ознак насильства в сім'ї, озброєння знаннями про реагування на випадки насильства, дії у ситуації загрози насильства щодо себе чи оточуючих, рідних, знайомих, друзів.

За результатами проведеного опитування учнів 9-го, 10-го та 11-го класів Новоселицького ліцею № 2 встановлено, що рівень обізнаності старшокласників щодо проблеми домашнього насильства досить високий: 94 % опитаних мають розуміння та уявлення про насильство як явище, а також розрізняють насильство за видами. Водночас загрозово низький відсоток (тільки 8 %) молоді знає про програми або служби, які надають допомогу постраждалим від домашнього насильства. Більшість учнів визнає домашнє насильство як серйозну проблему в сучасному суспільстві, відкрита до корисної актуальної інформації щодо масштабів явища, методів та способів протидії і профілактики насильства в сім'ї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агарков О.А., Арабаджиев Д.Ю., Єрохіна Т.В., Кузьмін В.В., Мещан І.В., Попович В.М. Технології соціальної роботи: навч. посіб. Запоріжжя: вид. комплекс АТ «Мотор-Січ, 2015. 210 с.
2. Актуальні проблеми сімейного насильства: монографія / Т.О. Перцева, В.В. Огоренко, Г.М. Кожина та ін.; за заг. ред. проф. Т.О. Перцевої та проф. В.В. Огоренко. Дніпро, 2021. 188 с.
3. Бакаїм М. Досвід зарубіжних країн у подоланні насильства в сім'ї Європейські перспективи. 2021. № 1. С. 60–68.
4. Беспаль О. Щодо визначення кола постраждалих осіб від домашнього насильства. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2021. № 3. С. 234–238.
5. Біловол О. Психологічне насильство як вид домашнього насильства. Підприємництво, господарство і право. 2020. №4. С. 215–220.
6. Бондаренко О.С. Психологічне насильство як форма домашнього насильства. Правові горизонти. 2019. С. 12–17.
7. Бондаровська В.М., Булах Л.В., Журавель Т.В. та ін. Запобігання насильству в сім'ї у діяльності фахівців соціальної сфери. К.: ТОВ Видавничий дім «КАЛИТА», 2014. 282 с.
8. Веретенко Т., Климчук Я. Технології соціальної роботи із жінками, які постраждали від домашнього насильства. Актуальні питання гуманітарних наук. 2020. Вип 33, том 1. С. 286–291.
9. Всеукраїнська кампанія «16 днів проти насильства». [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/vseukrayinska-kampaniya-16-dniv-proti-nasilstva>
10. Гриньків О.О. Проблема домашнього насильства у стереотипах чи законодавстві? Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. 2018. № 15. С. 178–184.

11. Гурковська К.А., Нікітін А.А. Протидія домашньому насильству: міжнародний досвід. Альманах міжнародного права. 2020. Випуск 24. С. 97–104.
12. ДІМ (НЕ)БЕЗПЕКИ. Освітній проект з протидії домашньому насильству. [Електронний ресурс]. URL: <https://nonviolence.ed-era.com/>
13. Добробут і безпека жінок. Дослідження насильства над жінками в Україні. Доповідь про результати дослідження OSCE. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.osce.org/uk/secretariat/440318>
14. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / За ред. М.І. Хавронюка. К.: Ваіте, 2019. 288 с.
15. Запобігання та протидія домашньому насильству: Інформаційні матеріали для фахівців, які працюють з дітьми та молоддю в громадах. К.: Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики, 2018. 32 с.
16. Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти. Навчально-методичний посібник / Андрєєнкова В.Л., Байдик В.В., Войцях Т.В., Калашник О.А. та ін. К.: ФОП Нічога С.О. 2020. 196 с.
17. Зінсу О.І. Правові та психологічні аспекти домашнього насильства. Молодий вчений. 2018. № 12(1). С. 178–182.
18. Іващенко В. Причини домашнього насильства в Україні. Збірник наукових праць з кримінології. Ч.1. 2020. С.157–160.
19. Індикатори фізичного, сексуального, психологічного насильства щодо дитини, а також нехтування потребами дитини: Інструкції для спеціалістів від ВГЦ «Волонтер» за підтримки Представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні та Уряду США. 2020. 20 с. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/media/4191/file/Indicators.pdf>
20. Касьяненко Т.І., Швачко Ж.П. Насильству немає виправдання: добірка матеріалів на допомогу протидії насиллю. Суми, 2017. 33 с.

21. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами: Довідник для членів парламенту. [Електронний ресурс]. К.: К.І.С., 2014. 101 с. URL: <https://rm.coe.int/1680096e45>
22. Концепція Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 жовт. 2018 р. № 728-р. Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2018-%D1%80#Text>
23. Лимаренко Ю.С. Детермінанти домашнього насильства на мікрорівні (за матеріалами Харківського регіону). Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 3. С. 208–210.
24. Мальцева О.В. Соціально-педагогічна діяльність із запобігання домашньому насильству в закладах середньої освіти. Габітус. 2020. Випуск 17. С. 39–43.
25. Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству: Лист МОН України від 18.05.2018 № 1/11-5480. [Електронний ресурс]. URL: <https://imzo.gov.ua/2018/05/21/lyst-mon-vid-18-05-2018-1-11-5480-metodychni-rekomendatsiji-schodo-zapobihannya-ta-protydiji-nasylstvu/>
26. Насильство: короткий інструктаж для консультантів та консультанток. МБФ «Альянс громадського здоров'я». Київ, 2017. 35 с.
27. Непомітна тривожна кнопка: в Україні презентували мобільний застосунок для порятунку від домашнього насильства. [Електронний ресурс]. URL: <https://hromadske.ua/posts/nepomitna-trivozhna-knopka-v-ukrayini-prezentovali-mobilnij-zastosunok-dlya-poryatunku-vid-domashnogo-nasilstva>
28. Онлайн-інструменти протидії домашньому насильству: Освітній серіал. [Електронний ресурс]. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/countering-domestic-violence>

29. Попередження домашнього насильства. Навчальний посібник для консультантів «Гарячих ліній» / Упорядники: Краснова О.В., Калашник О.А. Київ, 2016. 90 с.
30. Попередження та протидія насильству у суспільстві (зарубіжний досвід): зб. тез доп. учасників XXI Міжнар. студент. наук.-практ. конф. інозем. мовами, 9 квітня 2020 р., м. Харків, Україна / МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ. Харків, 2020. 324 с.
31. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 2005 року № 2866-IV. Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>
32. Про запобігання та протидію домашньому насильству в умовах воєнного стану в Україні: Лист МОН України від 30.05.2022 № 1/5735-22. [Електронний ресурс]. URL: <https://osvita.ua/legislation/other/86539/>
33. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 04.01.2018 № 2229-VIII (зі змінами). Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>
34. Про затвердження методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами: Лист МОН України від 02.10.2018 № 1047. [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-viyavlennya-reaguvannya-na-vipadki-domashnogo-nasilstva-i-vzayemodiyi-pedagogichnih-pracivnikiv-iz-inshimi-organami-ta-sluzhbami>
35. Про затвердження методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників з іншими органами та службами: Наказ МОН України від 02.10.2018 № 1047. [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-viyavlennya-reaguvannya-na-vipadki-domashnogo-nasilstva-i-vzayemodiyi-pedagogichnih-pracivnikiv-iz-inshimi-organami-ta-sluzhbami>

36. Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства: Указ Президента України від 21.09.2020 № 398/2020. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3982020-35069>
37. Про освіту: Закон України від 05.09.2018 № 2145-VIII. Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
38. Про перелік діагностичних методик щодо виявлення та протидії домашньому насильству відносно дітей: Лист МОН України від 30.10.2018 № 1/9-656. [Електронний ресурс]. URL: <https://imzo.gov.ua/2018/10/31/lyst-imzo-vid-30-10-2018-1-9-656-pro-perelik-diahnostychnykh-metodyk-shchodo-vyivlennia-ta-protydii-domashn-omu-nasyl-stvu-vidnosno-ditey/>
39. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська Конвенція): Закон України. Ратифікація від 20.06.2022, підстава – 2319-IX. [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text
40. Протидія домашньому насильству: реалії і перспективи: збірник тез Обласної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 24 жовтня 2019 р.). Чернігів: Черніг. нац. технол. ун-т, 2019. 126 с.
41. Путівник уповноважених осіб/відповідальних працівників місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Практичний посібник / За заг. ред. А.Б. Блага. К.: ФОП Клименко, 2020. 104 с.
42. Словник гендерних термінів / укл. З.В. Шевченко. Черкаси: видавець Чабаненко Ю., 2016. 336 с.
43. Стрельченко О.Г., Шевченко Л.В. Співвідношення понять «домашнє насильство» та «насильство в сім'ї»: порівняльно-правовий аспект.

- Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Випуск 48. Том 2. С. 11–14.
- 44.Ткаченко І. Домашнє насильство у сучасному світі: прояви та правові методи боротьби. Збірник наукових праць Національної академії внутрішніх справ. 2020. Т 2. С. 111–114.
- 45.Турищева Л., Дорошко І., Малихіна О. Насильство. Булінг. Проблема в запитаннях та відповідях: посібник. Харків: Основа, 2019. 144 с.
- 46.Франчук О.О., Левицька Л.В. Психологічні особливості насильницької поведінки в міжособистісних стосунках. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2016. № 12. С. 166–168.
- 47.#TakeAStand Against Domestic Violence. [Electronic resource]. Center for Disease Control and Prevention (CDC). URL: <https://www.cdc.gov/violenceprevention/featuredtopics/intimate-partner-violence.html>
- 48.1st General Report on GREVIO's Activities. [Electronic resource]. GREVIO. 2019. URL: <https://rm.coe.int/1st-general-report-on-grevio-s-activities/16809cd382>
- 49.2021 OECD Survey on Gender Mainstreaming and Governance. OECD. 2021.
- 50.35 Powerful Domestic Violence Campaigns. [Electronic resource]. URL: <https://www.trendhunter.com/slideshow/domestic-violence-campaigns>
- 51.Beck C., Cretsinger M., Frey V., Park H., Tarani M. Systems and legal frameworks to address gender-based violence. [Electronic resource]. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/51b7a433-en/index.html?itemId=/content/component/51b7a433-en>
- 52.Benedictis T.h.D., Jaffe J., Segal J. Domestic Violence and Abuse: Types, Signs, Symptoms, Causes, and Effects. [Electronic resource]. Published by the American Academy of Experts in Traumatic Stress – 2020. URL: <https://www.aaets.org/traumatic-stress-library/domestic-violence-and-abuse-types-signs-symptoms-causes-and-effects>

53. BetterHelp Editorial Team. Warning Signs And Potential Causes Of Domestic Violence. Medically reviewed by Guarnaccia M. [Electronic resource]. Updated February 29, 2024. URL: <https://www.betterhelp.com/advice/domestic-violence/what-are-the-causes-of-domestic-violence/>
54. Brochure on the State Pact against Gender Violence. [Electronic resource]. Government of Spain. 2018. URL: <https://violenciagenero.igualdad.gob.es/pactoEstado/docs/FolletoPEVGengweb.pdf>
55. DAC Recommendation on Ending Sexual Exploitation, Abuse, and Harassment in Development Co-operation and Humanitarian Assistance: Key Pillars of Prevention and Response. [Electronic resource]. OECD. 2019. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-5020>
56. Department of Justice Recognizes International Day of Zero Tolerance for Female Genital Mutilation. [Electronic resource]. Government of the United States of America / OPA / Department of Justice. 2021. URL: <https://www.justice.gov/opa/pr/department-justice-recognizes-international-day-zero-tolerance-female-genital-mutilation>
57. Eliminating Gender-based Violence: Governance and Survivor/Victim-centred Approaches. [Electronic resource]. OECD. Paris: OECD Publishing, 2021. URL: <https://doi.org/10.1787/42121347-en>
58. Gender Equality in Colombia: Access to Justice and Politics at the Local Level. [Electronic resource]. OECD. Paris: OECD Publishing, 2020. URL: <https://doi.org/10.1787/b956ef57-en>
59. Gender, Institutions and Development (Edition 2023). OECD International Development Statistics (database). [Electronic resource]. OECD Development Centre/OECD. 2023. URL: <https://doi.org/10.1787/7b0af638-en>
60. Gevers A., Dartnall E. What good does “16 Days” do? Reflecting on the role of awareness raising and communication campaigns. [Electronic resource]. 2020. SVRI Blog. URL: <https://www.svri.org/blog/what-good-does16-days-do>

61. Greene C.A., Haisley L., Wallace C., Ford J.D. Intergenerational effects of childhood maltreatment: A systematic review of the parenting practices of adult survivors of childhood abuse, neglect, and violence. *Clin Psychol Rev.* 2020. No. 80:101891. doi: 10.1016/j.cpr.2020.101891.
62. Gupta S. Domestic Abuse: Types, Causes, and Impact. Medically reviewed by Renteria Y. [Electronic resource]. Updated July 07, 2023. URL: <https://www.verywellmind.com/domestic-abuse-types-causes-and-impact-5324104>
63. Huecker M.R., King K.C., Jordan G.A., Smock W. Domestic Violence. [Electronic resource]. Updated April 9, 2023. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK499891/>
64. Improving the collection and use of administrative data on violence against women: global technical guidance. [Electronic resource]. UN Women and WHO. 2022. URL: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/365692>
65. Intensification of efforts to eliminate all forms of violence against women: Report of the Secretary-General. [Electronic resource]. UN Secretary General. 2020. URL: <https://undocs.org/en/A/75/274>
66. Intimate Partner Violence Definitions and methodology Key findings. OECD Family Database (2020), SF3.4. [Electronic resource]. OECD. Paris, 2020. URL: <https://doi.org/10.26633/RPSP.2019.26>
67. Ley 2126 de 2021 [Law 2126 of 2021]. [Electronic resource]. Government of Colombia. 2021. URL: <https://www.funcionpublica.gov.co/eva/gestornormativo/norma.php?i=168066>
68. Ley Orgánica 10/2022, de 6 de septiembre, de garantía integral de la libertad sexual [Organic Law 10/2022, of September 6, on the comprehensive guarantee of sexual freedom]. [Electronic resource]. Government of Spain. 2022. URL: https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2022-14630
69. Li S., Zhao F., Yu G. Childhood maltreatment and intimate partner violence victimization: A meta-analysis. *Child Abuse Negl.* 2019. No. 88. P. 212–224. doi: 10.1016/j.chiabu.2018.11.012.

70. Malik M., Munir N., Ghani M.U., Ahmad N. Domestic violence and its relationship with depression, anxiety, and quality of life. *Pak J Med Sci*. 2021. No. 37(1). P. 191-194. doi: 10.12669/pjms.37.1.2893.
71. Mannell J. et al. Why interventions to prevent intimate partner violence and HIV have failed young women in southern Africa. *Journal of the International AIDS Society*. 2019. No. 22(8).
72. National Action Plan to End Gender-Based Violence. [Electronic resource]. Government of Canada. 2022. URL: <https://femmes-egalite-genres.canada.ca/en/ministers-responsible-status-women/national-action-plan-end-gender-based-violence.html>
73. National Statistics Domestic Violence Fact Sheet. [Electronic resource]. National Coalition Against Domestic Violence. URL: https://assets.speakcdn.com/assets/2497/domestic_violence-2020080709350855.pdf?1596828650457
74. OECD (n.d.). The Social Institutions and Gender Index (SIGI). [Electronic resource]. URL: <https://www.genderindex.org/>
75. OECD Survey on Mapping Good Practices and Challenges Faced by National Gender Equality Institutions in Tackling the Effects of Covid-19. OECD. 2020.
76. Press Release: Ministry of Equality promotes a Contingency Plan against gender violence in the face of the COVID-19 crisis. [Electronic resource]. Government of Spain. 2020. URL: <https://rm.coe.int/covid-19-spain-document-1/16809e2e40>
77. Raising Voices. How to develop communication materials. SASA! Start Activist Kit.
78. Report on the Implementation of OECD Gender Recommendations. [Electronic resource]. OECD. 2022. URL: <https://www.oecd.org/mcm/Implementation-OECD-Gender-Recommendations.pdf>
79. Review and appraisal of the implementation of the Beijing Declaration and Platform for Action and the outcomes of the 23rd special session of the

- General Assembly: report of the Secretary-General. [Electronic resource]. UN Secretary General. 2019. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3850087?ln=en>
- 80.Sardinha L. et al. Global, regional, and national prevalence estimates of physical or sexual, or both, intimate partner violence against women in 2018. [Electronic resource]. The Lancet. 2022. URL: [https://doi.org/10.1016/s0140-6736\(21\)02664-7](https://doi.org/10.1016/s0140-6736(21)02664-7)
- 81.Supporting Lives Free from Intimate Partner Violence: Towards Better Integration of Services for Victims/Survivors. [Electronic resource]. OECD. Paris: OECD Publishing, 2023. URL: <https://doi.org/10.1787/d61633e7-en>
- 82.The Gender-Based Violence Strategy. [Electronic resource]. Government of Canada. 2021. URL: <https://women-gender-equality.canada.ca/en/gender-based-violence-knowledge-centre/gender-based-violence-strategy.html#what>
- 83.Towards gender-inclusive recovery: OECD Policy Responses to Coronavirus (COVID-19). [Electronic resource]. OECD. Paris: OECD Publishing, 2021. URL: <https://doi.org/10.1787/ab597807-en>
- 84.Trends in police-reported family violence and intimate partner violence in Canada, 2022. The Daily, Tuesday, November 21, 2023. 6 p.
- 85.UN Women and Prevention Collaborative. Awareness Raising to Prevent Violence against Women and Girls. Practice Brief. 2021. 6 p.
- 86.Violence Against Women Prevalence Estimates. [Electronic resource]. World Health Organization. 2018. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240022256>
- 87.Violence against women. In Society at a Glance 2019: OECD Social Indicators. [Electronic resource]. OECD. Paris: OECD Publishing, 2019. URL: <https://doi.org/10.1787/008fcef3-en>

ДОДАТКИ

Додаток А

ПЛАН-КОНСПЕКТ заходу соціального спрямування на тему «НАСИЛЬСТВО В СУЧАСНІЙ СІМ'Ї: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ РОЗВ'ЯЗАННЯ»

Дата проведення: 12 жовтня 2023 р.

Місце проведення: КУ «Центр надання соціальних послуг» Новоселицької міської ради Чернівецького району Чернівецької області.

Мета: підвищення рівня свідомості та розуміння учасниками проблеми насильства в сучасних родинах та озброєння знаннями щодо шляхів запобігання цьому явищу.

Завдання:

- провести інформаційну презентацію;
- здійснити аналіз стану справ з проблеми насильства (статистика, поширеність, загрози, виклики) в сучасній сім'ї в контексті регіону;
- порушити питання профілактики насильства;
- залучити учасників до обговорення ідей на ініціатив, спрямованих на вирішення і профілактику насильства в сім'ї, у т.ч. вже реалізованих у світовій практиці інформаційно-просвітницьких кампаній профілактики домашнього насильства.

Форма проведення: круглий стіл.

Частина 1. Вступне слово (15 хвилин):

- Акцентуація важливості обговорення проблеми насильства в сім'ї у сучасному суспільстві.
- Повідомлення мети й завдань заходу.

Частина 2. Інформаційна презентація (30 хвилин):

- Основні поняття, види й типи насильства.
- Статистичні дані щодо поширеності насильства в сучасних сім'ях.
- Аналіз та оцінка прикладів ситуацій насильства в сім'ї.

Частина 3. Перша дискусійна сесія (20 хвилин):

- Учасники діляться своїми враженнями та реакціями на інформаційну презентацію.
- Обговорення основних питань теми.

Частина 4. «Порушення» питання профілактики насильства (20 хвилин):

- Поняття, види і рівні профілактики насильства.
- Інформаційно-просвітницький підхід до профілактики домашнього насильства
- Реалізовані та актуальні (діючі) у світовій практиці соціальної роботи інформаційно-просвітницькі кампанії профілактики домашнього насильства.

Частина 5. Друга дискусійна сесія (40 хвилин):

- Обговорення почутої інформації, аналіз ефективності зазначених програм.
- Мозковий штурм, розробка, обґрунтування та обговорення шляхів розв'язання проблеми насильства в сім'ї.

Частина 6. Заключне слово (10 хвилин):

- Підбиття підсумків, заклик до дій.
- Поширення буклетів про насильство.
- Подяка учасникам за участь.

ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОСВІТНИЦЬКІ КАМΠΑНІЇ ПРОФІЛАКТИКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Domestic Violence Cartoon Illustrations / Ілюстрації до мультфільмів про домашнє насильство (2014)

Італійський художник Александро Паломбо ілюструє карикатурні пари на тему домашнього насильства у своїй серії під назвою «Що ти за чоловік? – Зупини насильство над жінками». Тривожні зображення зображують відомих вигаданих жінок, які нібито перебувають у хороших, довготривалих стосунках.

Такі пари, як Білосніжка і Мисливець, Попелюшка і Чарівний Принц, стереотипно живуть довго і щасливо; Паломбо хоче, щоб ви побачили щось більше. Принц не такий вже й чарівний, коли стоїть над закривавленим тілом Попелюшки з каменем у руці. Навіть більш сучасні партнерські стосунки, такі як Пітер і Лоїс Гріффін та Мардж і Гомер Сімпсон, зображені у ситуації домашнього насильства. Обидві жінки зображені поруч зі своїми усміхненими чоловіками з чорними очима і товстими губами.

Фото: aleXsandro Palombo

Серія ілюстрацій покликана привернути увагу до проблеми домашнього насильства. Паломбо закликає глядачів звертати увагу на промовисті ознаки побиття жінок – адже навіть якщо з ними поведуться «як з принцесами» на публіці, це не означає, що так само з ними поведуться і в приватному житті.

Трендові теми

1. **Поінформованість про домашнє насильство** – тривожні ілюстрації Александро Паломбо підвищують обізнаність про домашнє насильство, проливаючи світло на важливу соціальну проблему.

2. **Переоцінка казкових нарративів** – ілюстрації Паломбо кидають виклик традиційним казковим сюжетам про щасливе життя, спонукаючи до переоцінки ідеалізованого зображення стосунків.

3. **Розпізнавання прихованих ознак насильства** – серія заохочує глядачів бути пильними і розпізнавати приховані ознаки домашнього насильства, підкреслюючи, що зовнішність може бути оманливою.

Можливості для різних галузей, в т.ч. для соціальної роботи

1. **Мистецтво та ілюстрація** – ілюстрації Александро Паломбо, що спонукають до роздумів, створюють можливості для художників та ілюстраторів використовувати свої таланти для підвищення обізнаності та провокування діалогу на соціальні теми.

2. **Соціальна активність** – серія слугує каталізатором соціальної активності, надихаючи людей та організації до дій проти домашнього насильства та підтримки постраждалих.

3. **Мода та медіа** – ілюстрації можуть спонукати індустрію моди та медіа-індустрію переглянути своє послання, яке пропагує нереалістичні та шкідливі ідеали стосунків у казках та медіа-зображеннях.

Poverty-Violence Awareness Campaigns, «The Locust Effect» multimedia campaign /

Кампанії з підвищення обізнаності про бідність та насильство, мультимедійна кампанія «Ефект сарани» (2014)

«Ефект сарани» – це книга та мультимедійна кампанія, яка має на меті підвищити обізнаність про повсякденне домашнє насильство та інші форми насильства, що трапляються в усьому світі. У книзі стверджується, що ключ до подолання бідності лежить у вирішенні проблеми подолання насильства в сім'ї. Мультимедійна кампанія включає приголомшливу і тривожну інфографіку, а також відеоролик (URL: <https://youtu.be/cZRMXkyRd7Q>), який показує тяжке становище людей, які не мають нікого і нічого, щоб захистити їх від щоденного насильства. Кампанія є творінням Міжнародної місії «Справедливість».

Фото з екрану

Відео показує, як загроза насильства над бідними пожирає їх, як рій сарани, налітаючи на них з усіх боків, доки їм нікуди дітися і ніде сховатися – звідси і термін «ефект сарани».

Всі авторські гонорари від продажу книги «Ефект сарани» спрямовані на боротьбу з насильством над бідними.

Трендові теми

1. **Поінформованість про зв'язок бідності та насильства** – проривна інноваційна можливість: Розробка технологічних рішень для підвищення обізнаності про зв'язок між бідністю та насильством.

2. **Припинення насильства** – проривна інноваційна можливість: Створення інноваційних стратегій та втручань для усунення першопричин повсякденного домашнього насильства та інших форм насильства.

3. **Мультимедійні кампанії** – проривна інноваційна можливість: Використання мультимедійних платформ та залучення методів сторітелінгу для посилення послання та впливу інформаційних кампаній.

Можливості для різних галузей, в т.ч. для соціальної роботи

1. **Соціальна справедливість** – проривна інноваційна можливість: Співпраця з організаціями та технологічними компаніями для розробки нових інструментів та ініціатив у сфері соціальної справедливості, спрямованих на боротьбу з насильством щодо бідних.

2. **Видавнича справа** – проривна інноваційна можливість: Інтеграція мультимедійних елементів, таких як інтерактивна інфографіка та відео з ефектом занурення, у книги та інші видавничі формати для підвищення залученості читачів.

3. **Неприбутковий сектор** – можливості для проривних інновацій: Вивчення інноваційних моделей фінансування та філантропічних підходів, які безпосередньо підтримують зусилля у боротьбі з бідністю та насильством, використовуючи такі кампанії, як «Ефект сарани» (The Locust Effect).

Bruise-Baring Awareness Ads / Просвітницька реклама, що «оголює синці» (2014)

Ця реклама проти домашнього насильства, розроблена для Amnesty International, покликана спонукати до роздумів та підвищити обізнаність про проблему, що існує в багатьох родинах по всьому світу. Щоб привернути увагу до проблеми насильства над дітьми, школа реклами «Brother» розробила серію рекламних роликів для впливової правозахисної організації Amnesty International.

У рекламі представлені пронизливі портрети дітей з побитими обличчями. У деяких дітей сильно розбиті очі, інші виглядають так, ніби у них зламані носи. Кожна реклама також супроводжується підписом, який вказує на зв'язок з рисами обличчя їхніх матерів. Вони вказують на те, що їхні матері також отримали удари в ті ж самі місця, підписуючи їх так: «У нього ніс його матері» та «У неї очі її матері».

Фото: www.amnesty.org by Brother Ad School

Трендові теми

1. **Інформаційна реклама** – можливість для бізнесу створювати потужну рекламу, що спонукає до роздумів, для підвищення обізнаності про важливі соціальні проблеми, такі як домашнє насильство.

2. **Профілактика насильства над дітьми** – можна розробити інноваційні підходи для просування профілактики насильства над дітьми та підтримки організацій, що працюють у цій сфері.

3. **Кампанії Amnesty International** – Amnesty International може продовжувати співпрацювати з креативними агентствами для розробки ефективних кампаній, які проливають світло на різні питання прав людини.

Можливості для різних галузей, в т.ч. для соціальної роботи

1. **Реклама та маркетинг** – можливості для проривних інновацій полягають у створенні емоційно заряджених та впливових інформаційних кампаній для підприємств та організацій.

2. **Соціальні послуги та некомерційні організації** – організації, що займаються запобіганням насильству над дітьми, можуть дослідити інноваційні стратегії для підвищення обізнаності та підтримки постраждалих.

3. **Правозахист** – можливість творчої співпраці між правозахисними організаціями, такими як Amnesty International, та рекламними агентствами для посилення їхніх повідомлень.

Haunting Domestic Violence Ads / Реклама про домашнє насильство, що переслідє (2014)

Ця соціальна реклама про домашнє насильство від Tender Education and Arts була створена для кампанії #StandUpWorldCup. Соціальна реклама має на меті нагадати громадськості про взаємозв'язок між Чемпіонатом світу з футболу та підвищенням рівня домашнього насильства.

Фото з екрану

Відео починається з жінки, яка агресивно вболіває за Англію на турнірі. Незважаючи на її підбадьорливі вигуки, команда програє. Оразу ж на обличчя жінки насувається темна хмара, і вона вимикає телевізор ([URL: https://youtu.be/VbISE9IM5Sk](https://youtu.be/VbISE9IM5Sk)). «Це лише гра»? Ні, коли домашнє насильство зростає на вражаючі 38%, коли Англія вилітає з чемпіонату світу, згідно з дослідженням Ланкастерського університету.

У дослідженні зазначається: «По-перше, тенденція в день матчу показала, що ризик домашнього насильства зростає на 26%, коли збірна Англії виграє або грає внічию, і на 38%, коли збірна програє. По-друге, була очевидна тенденція щодо турнірів, оскільки кількість повідомлень про випадки домашнього насильства зростала з кожним новим турніром».

Трендові теми

1. **Кампанії проти домашнього насильства** – існує можливість для проривних інновацій у створенні ефективних кампаній проти домашнього насильства, які можуть викликати сильні емоції, як, наприклад, соціальна

реклама, створена організацією «Гендерна освіта та мистецтво» до Чемпіонату світу з футболу.

2. Ініціативи на основі даних – для інноваційних компаній є можливість використовувати дані та інструменти аналітики, щоб краще зрозуміти взаємозв'язок між великими подіями, такими як Чемпіонат світу з футболу, та рівнем домашнього насильства.

3. Маркетинг, заснований на емпатії – компанії мають можливість використовувати маркетингові тактики, засновані на емпатії, для підвищення обізнаності щодо таких чутливих питань, як домашнє насильство, та заохочення позитивних змін у поведінці.

Можливості для різних галузей, в т.ч. для соціальної роботи

1. Некомерційні організації, які працюють над питаннями, пов'язаними з домашнім насильством, можуть використовувати силу емоційно заряджених рекламних кампаній для підвищення обізнаності та спонукання до дій.

2. Рекламні агентства – рекламні агентства можуть співпрацювати з некомерційними організаціями та використовувати їхній досвід у створенні історій, аналітиці даних та маркетингу для створення ефективних кампаній, які підвищують обізнаність та змінюють поведінку.

3. Соціальні мережі – платформи соціальних мереж можуть використовувати аналітику даних для виявлення осіб з групи ризику, а потім націлювати на них рекламу та повідомлення, які просувають ресурси та підтримку, пов'язані з попередженням домашнього насильства та підвищенням обізнаності про нього.

Abused Princess Ads /

Побиті принцеси, або ж Принцеси, що потерпають від насильства (2014)

Близькосхідний графічний ілюстратор Saint Ноах («Святий Містифікатор») нещодавно створив зображення побитих принцес Діснея в рамках рекламної кампанії проти домашнього насильства. Зображення викликають жах, адже на них зображені традиційно задоволені та щасливі героїні мультфільмів з порізами, синцями та подряпинами.

Кампанія під іронічною назвою «Щасливі як ніколи» зображує класичних принцес Діснея – Аріель, Попелюшку, Аврору та Жасмін – з обличчями, сповненими жахливих травм. Кожне з зображень просить глядача замислитися над тим, чи належним чином до них ставиться їхня друга половинка, запитуючи: «Коли він перестав ставитися до тебе, як до принцеси?», а потім: «Ніколи не пізно покласти цьому край». Святий Містифікатор сподівається, що шокуючі образи діснеївських принцес допоможуть постраждалим від домашнього насильства зробити крок вперед і повідомити про свої випадки.

Фото: Saint Ноах

Трендові теми

1. **Кампанії проти домашнього насильства** – можливість створювати ефективні рекламні кампанії, які звертаються до проблеми домашнього насильства та підвищують обізнаність про неї, використовуючи популярні культурні ікони.

2. **Мистецтво як активізм** – використання мистецтва як засобу для створення соціальних змін шляхом вирішення таких важливих питань, як домашнє насильство.

3. **Переосмислення культових персонажів** – вивчення нових творчих способів зображення та представлення відомих персонажів, щоб донести до них важливі повідомлення та спровокувати дискусію.

Фото: Saint Hoax

Можливості для різних галузей, в т.ч. для соціальної роботи

1. **Реклама** – можливість для рекламних агенцій створювати ефективні кампанії, які вирішують суспільні проблеми та сприяють підвищенню обізнаності.

2. **Мистецтво та дизайн** – художники та дизайнери можуть використовувати свої навички, щоб передавати потужні меседжі та ініціювати розмови про важливі питання.

3. **Соціальні служби** – організації, які підтримують постраждалих від домашнього насильства, можуть співпрацювати з митцями та активістами для підвищення обізнаності та заохочення до повідомлення про випадки насильства.

Revised Abuse Campaigns, The «Don't Edit, Don't Hide» campaign / «Переглянути» кампанії проти зловживань, кампанія «Не редагуй, не приховуй» (2014)

Ця кампанія проти насильства від Demus використовує можливість редагування постів у соціальних мережах, проводячи порівняння з тим, як постраждалі часто перекручують свою історію, щоб якось звинуватити себе у вчиненому (URL: <https://youtu.be/9nWc2T45InQ>).

Фото з екрану

Кампанія «Не редагуй, не приховуй» проходила на фан-сторінці Demus у Facebook і розповідає про Розіту – персонаж, який був створений, щоб представляти жінок, які стикаються з насильством у всьому світі. Розіта навмисно залишала суперечливі коментарі на сторінці у Facebook, що миттєво змушувало інших виступати проти її висловлювань. Люди з гострим оком помітили б, що пости Росіти були позначені як «відредаговані», а відкриття історії редагування посту показало б більше про сумну історію Розіти і про те, як вона виправдовувала дії нападника, наприклад, припускаючи, що вона заслуговувала на зґвалтування, бо фліртувала з ним.

Трендові теми

1. **Поінформованість про боротьбу з насильством** – можливості для створення кампаній, які проливають світло на насильство та кидають виклик звинуваченням самих постраждалих за допомогою інноваційних методів розповіді історій.

2. **Активізм у соціальних мережах** – потенціал для використання платформ соціальних мереж для підвищення обізнаності, ініціювання дискусій та сприяння соціальним змінам навколо таких чутливих тем, як насильство.

3. **Цифровий сторітелінг** – інновації у використанні цифрових платформ, таких як Facebook, для представлення наративів, які розкривають складність історій насильства та кидають виклик соціальному сприйняттю.

Можливості для різних галузей, в т.ч. для соціальної роботи

1. **Неприбуткові організації** – можливості для неприбуткових організацій співпрацювати з креативними агентствами та використовувати кампанії в соціальних мережах для підвищення обізнаності та адвокації постраждалих від насильства.

2. **Платформи соціальних мереж** – потенціал для платформ соціальних мереж у розробці інструментів і ресурсів, які підтримують кампанії проти насильства, наприклад, висвітлення відредагованих постів, щоб показати еволюцію особистих наративів.

3. **Креативна реклама** – можливість для рекламних агенцій використовувати інноваційні методи сторітелінгу та цифрові платформи для створення ефективних кампаній, які кидають виклик суспільним нормам та ставленню до постраждалих від насильства.

Anti-Abuse Fashion Shows / Модні покази проти зловживань (2015)

У рамках міжнародної кампанії «16 днів проти насильства» N'weti влаштувала шокуючий трюк для підвищення обізнаності про домашнє насильство під час Тижня моди в Мозамбіку.

Сподіваючись донести сильне послання про гендерне насильство, на незвичайному дефіле жінки вийшли на подіум з макіяжем у вигляді синців і побоїв, і в розірваному одязі. Хоча покази часто використовуються для демонстрації стилів, які стануть популярними в майбутньому, цей показ був представлений як такий, «якого не повинно було статися», а також як такий, що не повинен бути джерелом натхнення для майбутнього. На завершення показу моделі пройшли по подіуму з табличками, які вказували, куди постраждали насильства можуть звернутися за допомогою (URL: <https://youtu.be/y3NXIfhte08>).

Фото з екрану

Трендові теми

1. **Поінформованість про домашнє насильство** – можливість для брендів підвищити обізнаність про домашнє насильство за допомогою нетрадиційних методів, таких як покази мод.

2. **Попередження гендерно зумовленого насильства** – інноваційні підходи, такі як використання макіяжу та одягу для імітації фізичного насильства, можуть допомогти привернути увагу до проблеми та сприяти її попередженню.

3. **Активізм у моді** – модні покази можна використовувати як платформу для активізму, проливаючи світло на важливі соціальні проблеми, такі як домашнє насильство.

Можливості для різних галузей, в т.ч. для соціальної роботи

1. **Мода** – модні бренди можуть співпрацювати з організаціями для створення інформаційних кампаній, надаючи підтримку постраждалим та заохочуючи соціальні зміни.

2. **Реклама та маркетинг** – бренди можуть використовувати нетрадиційні рекламні стратегії для підвищення обізнаності про гендерно зумовлене насильство, створюючи позитивний імідж бренду.

3. **Неприбуткові організації** – неприбуткові організації, що працюють у сфері гендерної рівності та запобігання домашньому насильству, можуть дослідити унікальні партнерства з індустрією моди, щоб посилити своє послання.

Anti-Gender Violence Campaigns, «The She reported him, but she was killed anyway» campaign /

Кампанії проти гендерного насильства, кампанія «Вона повідомила про нього, але її все одно вбили» (2021)

Александро Паломбо, відомий художник та активіст, нещодавно розпочав нову кампанію, спрямовану на підвищення обізнаності про гендерне насильство. Нова серія робіт під назвою «Вона заявила на нього, але її все одно вбили» підкреслює жахливі наслідки насильства над жінками – злочину, який здебільшого залишається безкарним.

Кампанія «Вона повідомила про нього, але її все одно вбили» зображує таких відомих жінок, як Кейт Міддлтон та Камала Харріс, як постраждалих від домашнього насильства. Під зображеннями побитих облич читаються твердження: «Вона заявила на нього – Але їй ніхто не повірив – Але вона залишилася сама – Але вона не була захищена – Але він не був заарештований – Але її все одно вбили».

Фото: alexsandro Palombo

Александро Паломбо сподівається «привернути увагу до поганої реакції політиків на проблему гендерно зумовленого насильства», продемонструвавши, наскільки неефективною є система підтримки та захисту постраждалих. «Держава, яка не захищає, а залишає жінок наодинці в руках їхніх мучителів, стає мовчазним співучасником. Існує багато об'єднань волонтерів, які, маючи дуже мало коштів, намагаються підтримати постраждалих, але саме політика,

інституції та держава повинні взяти на себе цю відповідальність», – сказав Александро Паломбо.

Фото: aleXsandro Palombo

Трендові теми

1. **Поінформованість про гендерно зумовлене насильство** – існує можливість створити проривні інновації у підвищенні обізнаності та пошуку рішень щодо гендерно зумовленого насильства.

2. **Видатні жінки-активістки** – існує можливість розширити можливості жінок в громадській активності, залучаючи видатних жінок до кампаній проти гендерно зумовленого насильства.

3. **Підзвітність в установах** – існує можливість сприяти підвищенню підзвітності в установах та вимагати посилення захисту постраждалих від гендерно зумовленого насильства.

Можливості для різних галузей, в т.ч. для соціальної роботи

1. **Неприбуткові організації** – неприбуткові організації мають можливість створювати інноваційні кампанії, спрямовані на підвищення обізнаності та просування рішень щодо гендерно зумовленого насильства.

2. **Мистецтво та дизайн** – мистецтво та індустрія дизайну мають можливість використовувати свою творчість, щоб візуально зобразити серйозність проблеми гендерно зумовленого насильства та підвищити обізнаність про неї.

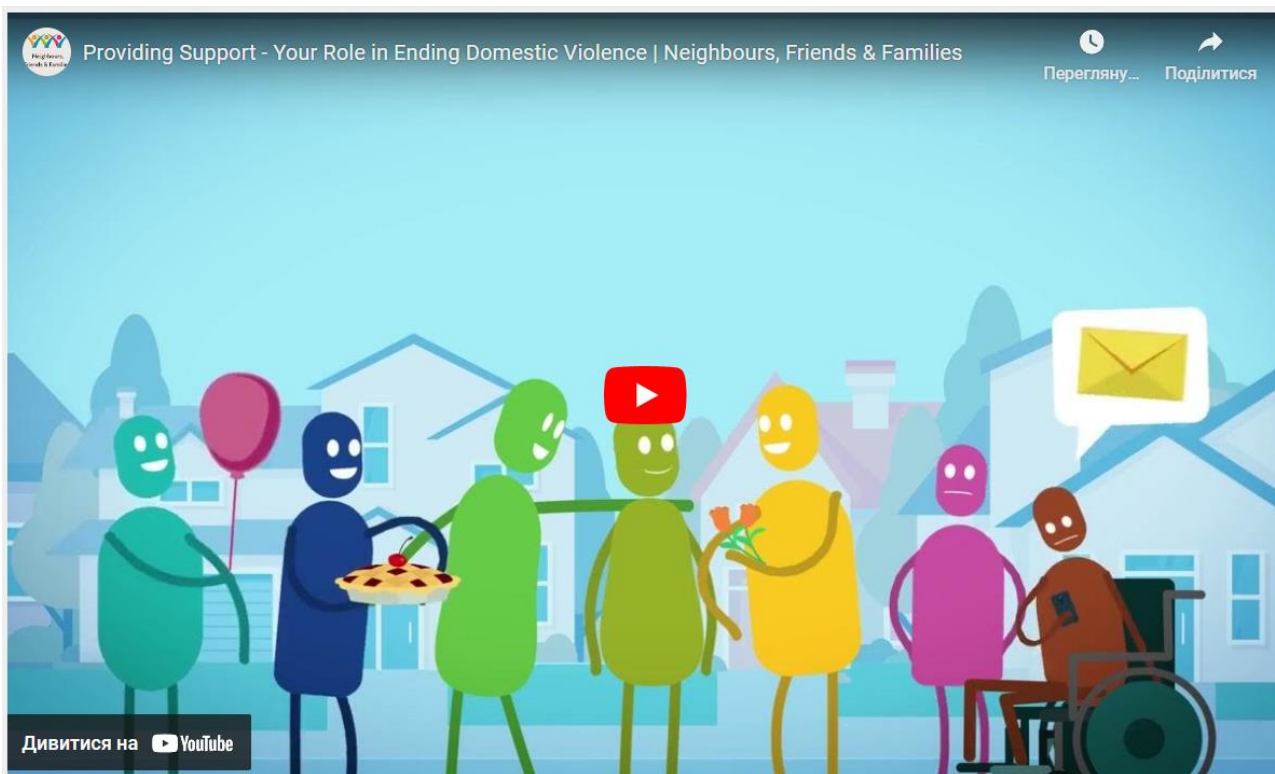
3. **Уряд та правоохоронні органи** – уряд та правоохоронні органи мають можливість нести відповідальність за пошук рішень протидії гендерно зумовленому насильству та посилення захисту постраждалих.

Anti-Domestic-Violence Campaigns, «Neighbours, Friends and Family» campaign /

Власне кампанії проти домашнього насильства, кампанія «Сусіди, друзі та родина» (2022)

Центр досліджень та освіти з питань домашнього насильства, жінок та дітей при Західному університеті (Канада) розпочав нову кампанію в соціальних мережах під назвою «Сусіди, друзі та родина» (URL: <https://youtu.be/rQoqGoNtoSs>), спрямовану на підвищення обізнаності про домашнє насильство та заохочення людей розпізнавати тривожні ознаки в інших людях.

Кампанія включає серію коротких соціальних роликів, покликаних допомогти людям розпізнати тривожні ознаки домашнього насильства. За даними Центру, опитування 8000 канадців на робочому місці показало, що кожна третя людина протягом життя зазнавала домашнього насильства.

Neighbours, Friends and Family Offers PSAs for Signs of Abuse

Фото з екрану

Науковий директор Центру Пітер Яффе наголосив на важливості розмов з підозрюваними в насильстві та заохочення їх та постраждалих звертатися по допомогу. Кампанія має на меті заохотити до відкритих і тактовних розмов на делікатну тему насильства та підкреслити той факт, що домашнє насильство впливає на кожного в суспільстві.

Трендові теми

1. **Поінформованість про боротьбу з домашнім насильством** – кампанія в соціальних мережах «Сусіди, друзі та родина» привертає увагу до проблеми домашнього насильства та пропонує інструменти для розпізнавання тривожних ознак.

2. **Відкритий діалог для кривдників** – кампанія заохочує до відкритих і тактовних розмов про домашнє насильство та заохочує кривдників звертатися по допомогу.

3. **Мультиплатформова соціальна реклама** – використання коротких соціальних оголошень на різних платформах соціальних мереж є ефективним способом поширення інформації про домашнє насильство.

Можливості для різних галузей, в т.ч. для соціальної роботи

1. **Соціальні служби** – соціальні служби можуть надавати консультації та підтримку постраждалим від домашнього насильства та можливим кривдникам.

2. **Технології** – технології можуть бути використані для подальшого поширення обізнаності про кампанії проти домашнього насильства за допомогою інноваційних способів, таких як віртуальна реальність та інтерактивні інструменти.

3. **Реклама та маркетинг** – кампанії з протидії домашньому насильству можуть скористатися досвідом професіоналів у сфері реклами та маркетингу для створення ефективних та дієвих інформаційних кампаній.

ПЛАН-КОНСПЕКТ
заходу соціального спрямування на тему
«ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО:
ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА МЕТОДИ ПОДОЛАННЯ»

Дата проведення: 11, 16 та 18 жовтня 2023 р.

Місце проведення: Новоселицький ліцей № 2 Новоселицької міської ради Чернівецького району Чернівецької області.

Учасники: учні 9-го, 10-го та 11-го класів.

Мета: формування усвідомлення проблеми насильства в сім'ї, підвищення обізнаності щодо окресленої проблеми, залучення учнів до обговорення питань безпеки та підтримки потенційних постраждалих.

Завдання:

- інформувати учнів щодо теми та її актуальних аспектів;
- залучити до обговорення;
- підвищити рівень усвідомленості та обізнаності щодо проблеми;
- сформувати навички само- та взаємопідтримки;
- сприяти популяризації ідеї втручання та допомоги постраждалим у ситуації домашнього насильства;
- закликати до відповідальності.

Форма проведення: відкрите обговорення з інформативною складовою, елементами дискусії і тренінгу.

Частина 1. Вступ та визначення мети (10 хвилин):

- Вітання та коротка інформація про тему заходу.
- Пояснення мети заходу.

Частина 2. Проведення анкетування для дослідження рівня обізнаності старшокласників щодо проблеми домашнього насильства (10 хвилин).

Частина 3. Інформація про явище і проблему домашнього насильства (15 хвилин):

- Презентація основних визначень, інформування про види і типи домашнього насильства.
- Розповідь про допомогу постраждалим від насильства.

Частина 4. Практична і тренінгова (30 хвилин):

- Обговорення методів профілактики домашнього насильства.
- Відпрацювання (візуалізація, програвання, рольова гра) можливих варіантів дій у ситуації домашнього насильства з позицій потенційного постраждалого та сторонньої особи, яка може допомогти постраждалому.

Частина 5. Завершення та підсумки (10 хвилин):

- Підбиття підсумків та висловлення подяки учасникам.

Частина 6. Післязаходіві дії (10 хвилин):

- Поширення серед учнів буклетів про домашнє насильство.

- Пропонування учням звертатися по допомогу у ситуації насильства.
- Надання необхідної інформації про допомогу постраждалим від насильства.
- Заохочення учнів обговорювати зазначену тему, бути активними, свідомими, небайдужими та відповідальними.

АНКЕТА

для дослідження рівня обізнаності щодо проблеми домашнього насильства

Дякую за участь у дослідженні. Я ціную Вашу думку та відгуки щодо цієї важливої проблеми. Будь ласка, оберіть варіанти відповідей, які найкраще відповідають Вашим думкам та досвіду.

1. Ваша стать:

- a) Чоловіча
- b) Жіноча

2. Чи знаєте ви, що таке насильство? Види насильства?

- a) Так
- b) Ні

3. Як Ви розумієте поняття «домашнє насильство»? Оберіть один або декілька варіантів відповіді.

- a) Фізичне насильство
 - b) Психологічне/емоційне насильство
 - c) Фінансове насильство
 - d) Сексуальне насильство
 - e) Контроль і підкорення
 - f) Інше (вказіть, що саме): _____
-

4. Чи вважаєте Ви, що домашнє насильство є серйозною проблемою в сучасному суспільстві?

- a) Так
- b) Ні
- c) Не впевнений/впевнена

5. Чи вважаєте Ви, що суспільство повинно більше усвідомлювати і обговорювати проблему домашнього насильства?

- a) Так
- b) Ні
- d) Не впевнений/впевнена

6. Чи мали Ви особистий досвід або були свідками домашнього насильства у Вашому оточенні?

- a) Так
- b) Ні

7. Чи знаєте Ви про програми або служби, які надають допомогу постраждалим від домашнього насильства?

- a) Так
- b) Ні
- c) Не впевнений/впевнена

8. Чи вважаєте Ви, що інформаційні кампанії та освіта можуть сприяти запобіганню домашнього насильства?

- a) Так
- b) Ні
- c) Не впевнений/впевнена

9. Чи погоджуєтесь Ви із твердженням, що насильство найчастіше зустрічається у недостатньо забезпечених сім'ях?

- a) Так
- b) Ні
- c) Складно сказати

10. Якщо дізнаєтеся про випадок домашнього насильства у Вашому оточенні, що б Ви зробили?

- a) Звернувся/звернулася б до вчителя чи шкільного психолога
 - b) Сповістив/сповістила б правоохоронні органи
 - c) Розмовляв/розмовляла б з постраждалим і надав/надала підтримку
 - d) Інше (вказіть, що саме): _____
-

ПАМ'ЯТКИ-ІНСТРУКЦІЇ

1. Для самодіагностики ситуації домашнього насильства

*Як дізнатися, що я перебуваю в стосунках, пов'язаних з насильством?
Які ознаки та симптоми насильства у стосунках?*

Чим більше наведених нижче запитань, на які ви відповіли «так», тим більша ймовірність того, що ви перебуваєте в стосунках з насильством. Проаналізуйте свої відповіді та зверніться за допомогою, якщо виявите, що позитивно відповідаєте на велику кількість запитань.

Ваші внутрішні переживання та діалог: Страх, ненависть до себе, заціпеніння, відчай.

- Чи часто ви боїтеся свого партнера?
- Чи уникаєте ви певних тем або витрачаєте багато часу на те, щоб зрозуміти, як говорити на певні теми, щоб не викликати негативну реакцію або гнів вашого партнера?
- Чи відчуваєте ви коли-небудь, що не можете зробити щось правильно для свого партнера?
- Чи відчуваєте ви себе настільки погано, що вважаєте, що заслуговуєте на фізичне насильство?
- Чи втратили ви любов і повагу, які колись мали до свого партнера?
- Чи не здається вам іноді, що це ви божевільний, що, можливо, ви надто гостро реагуєте на поведінку вашого партнера?
- Чи фантазуєте ви іноді про те, як вбити свого партнера, щоб він зник з вашого життя?
- Чи боїтеся Ви, що Ваш партнер може спробувати вбити Вас?
- Чи боїтеся Ви, що Ваш партнер спробує забрати у Вас дітей?
- Чи відчуваєте ви, що вам нікуди звернутися за допомогою?
- Ви відчуваєте емоційне заціпеніння?
- Чи зазнавали ви жорстокого поводження в дитинстві, чи виростили в умовах домашнього насильства в сім'ї? Чи здається вам домашнє насильство нормальним явищем?

Відсутність контролю над власною поведінкою у вашого партнера:

- Чи має ваш партнер низьку самооцінку? Чи відчуває він себе безсилим, неефективним або неадекватним у світі, хоча зовні є успішним?
- Чи екстерналізує ваш партнер причини власної поведінки? Чи списує своє насильство на стрес, алкоголь або «поганий день»?
- Ваш партнер непередбачуваний?
- Чи є ваш партнер приємною людиною між нападами насильства?

Насильницька або загрозна поведінка вашого партнера:

- Чи має ваш партнер поганий настрій?

- Чи погрожував ваш партнер коли-небудь заподіяти вам шкоду або вбити вас?
- Ваш партнер коли-небудь завдавав вам фізичної шкоди?
- Чи погрожував ваш партнер забрати у вас дітей, особливо якщо ви спробуєте розірвати стосунки?
- Чи погрожував ваш партнер коли-небудь накласти на себе руки, особливо як спосіб утримати вас від розставання?
- Чи примушував ваш партнер вас коли-небудь займатися сексом, коли ви цього не хотіли?
- Чи погрожував ваш партнер вам на роботі, особисто або по телефону?
- Ваш партнер жорстоко поводить з тваринами?
- Чи знищує ваш партнер ваші речі або предмети побуту?

Контролююча поведінка вашого партнера:

- Чи намагається ваш партнер не давати вам зустрічатися з друзями чи родиною?
- Чи соромитеся ви запрошувати друзів або родину до себе додому через поведінку вашого партнера?
- Чи обмежує ваш партнер ваш доступ до грошей, телефону чи автомобіля?
- Чи намагається ваш партнер завадити вам піти кудись поза домом або робити те, що ви хочете?
- Ваш партнер ревнує вас, запитує, куди ви йдете і де ви були, ніби перевіряє вас? Чи звинувачує вас у коханці?

Ваш партнер принижує вас:

- Чи ображає ваш партнер вас словесно?
- Чи принижує або критикує вас перед іншими?
- Чи часто ваш партнер ігнорує вас або нехтує вашою думкою чи внеском?
- Чи ваш партнер завжди наполягає на своїй правоті, навіть коли він явно не правий?
- Чи звинувачує ваш партнер вас у власній насильницькій поведінці, кажучи, що ваша поведінка або ставлення спонукає його до насильства?
- Чи часто ваш партнер зовні злиться на вас?
- Чи ваш партнер об'єктивує та не поважає людей вашої статі? Чи сприймає ваш партнер вас як власність або сексуальний об'єкт, а не як особистість?

2. Оточуючим (зокрема, колегам на робочому місці) для діагностики ситуації домашнього насильства

Які ознаки на моєму робочому місці можуть свідчити про те, що людина потерпає від домашнього насильства?

Домашнє насильство часто відбувається на робочому місці. Наприклад, чоловік, дружина, дівчина чи хлопець можуть телефонувати з погрозами своєму інтимному партнеру або колишньому партнеру. Або працівник може показати травми від фізичного насильства вдома.

Якщо ви спостерігаєте на робочому місці сукупність наступних попереджувальних ознак, ви можете обґрунтовано підозрювати домашнє насильство:

- Синці та інші сліди впливу на шкірі, під приводом «нешасного випадку».
- Депресія, плач.
- Часті та раптові відлучки.
- Часті запізнення.
- Часті, настирливі телефонні дзвінки людині, коли вона на роботі.
- Страх перед партнером, посилення на його гнів.
- Зниження продуктивності та уважності.
- Ізоляція від друзів та родини.
- Недостатні ресурси для життя (гроші, кредитні картки, автомобіль).

Якщо ви помітили ознаки домашнього насильства, якого зазнає ваш колега, зверніться до відділу кадрів. Співробітники відділу кадрів зможуть допомогти постраждалому без вашої подальшої участі.

3. Соціальним працівникам, медичним працівникам, представникам правоохоронних органів для діагностики ситуації домашнього насильства та початку надання кваліфікованої допомоги

Збір анамнезу

Жорстоке поводження з дітьми

- ✓ Найпоширенішими травмами є переломи, забої, синці та внутрішні кровотечі. Несподівані травми немовлят, які ще не вміють ходити, слід розслідувати. Особа, яка здійснює догляд, повинна пояснити незвичні травми вух, шиї або тулуба; в іншому випадку, ці травми повинні бути досліджені.
- ✓ Діти, які зазнали насильства, можуть бути недоглянутими та/або недоїдати. Вони можуть проявляти неадекватну поведінку, наприклад, агресію, або можуть бути сором'язливими, замкнутими та мати погані комунікативні навички. Інші можуть бути деструктивними або гіперактивними. Відвідування школи зазвичай погане.

Насильство з боку інтимного партнера

- ✓ Приблизно третина жінок і п'ята частина чоловіків страждають від насильства. Найчастіше травмуються голова, шия та обличчя. Одяг може приховувати травми на тілі, грудях, геніталіях, прямій кишці та сідницях. Слід занепокоїтися, якщо анамнез не узгоджується з травмою. На передпліччях і кистях рук можуть бути присутніми захисні травми. Клієнт/пацієнт може мати психологічні ознаки та симптоми, такі як тривога, депресія та втома.
- ✓ Медичні скарги можуть бути конкретними або невизначеними, наприклад, головний біль, прискорене серцебиття, біль у грудях, болісний статевий акт або хронічний біль.

Жорстоке поводження з боку інтимного партнера: Вагітність та жінки

- ✓ Насильство під час вагітності може бути причиною до 10% госпіталізацій вагітних. Існує ряд анамнестичних та фізичних даних, які можуть допомогти соціальному працівнику та лікарю виявити осіб, що знаходяться в групі ризику.
- ✓ Якщо соціальний працівник чи лікар виявляє ознаки або симптоми, він повинен докласти всіх зусиль, щоб проконсультувати клієнта / обстежити пацієнта наодинці, пояснивши клієнтові/пацієнтові про конфіденційність. Обов'язково ставте турботливі, співчутливі запитання і ввічливо слухайте, не перебиваючи відповіді.

Насильство щодо інтимного партнера: Одностатеве

- ✓ Насильство з боку одностатевих партнерів є поширеним явищем, яке може бути важко ідентифікувати. Понад 35% гетеросексуальних жінок, 40% лесбійок, 60% бісексуальних жінок зазнають домашнього насильства. Серед чоловіків цей показник дещо нижчий. На додаток до загальних ознак насильства,

кривдники можуть намагатися контролювати своїх партнерів, погрожуючи розголосом їхніх сексуальних уподобань.

- ✓ Надавач послуг повинен усвідомлювати, що існує менше ресурсів для допомоги постраждалим; крім того, кривдник і постраждалий можуть мати одних і тих самих друзів або групи підтримки.

Насильство з боку інтимного партнера: Чоловіки

- ✓ На чоловіків припадає до 15% усіх випадків домашнього насильства з боку інтимного партнера. Постраждалі-чоловіки також рідше звертаються по допомогу, тому кількість випадків може бути заниженою.

Жорстоке поводження з людьми похилого віку

- ✓ Соціальні та медичні працівники повинні розпитувати клієнтів/пацієнтів похилого віку про насильство, навіть якщо його ознаки відсутні.
- ✓ Фактори ризику:
 - Деменція
 - Патологічні характеристики кривдників, включаючи деменцію, психічні захворювання, зловживання наркотиками та алкоголем
 - Спільне проживання з кривдником
 - Соціальна ізоляція

Оцінка ситуації

Встановлення того, що травми пов'язані з домашнім насильством, є складним завданням. Пріоритетними є травми, що загрожують життю та здоров'ю. Після стабілізації та фізичного обстеження можуть бути показані лабораторні аналізи, рентген, КТ або МРТ. Важливо, щоб соціальні та медичні працівники в першу чергу звернули увагу на основну проблему, яка привела постраждалого до соціальної служби чи медичного закладу.

- Обстеження слід розпочинати зі збору детального анамнезу та фізичного обстеження. Лікарі повинні обстежити всіх жінок на предмет домашнього насильства і направити жінок з позитивним результатом. Це стосується і жінок, які не мають ознак або симптомів насильства. Усі медичні заклади повинні мати план, який передбачає оцінку, скринінг та перенаправлення пацієнтів на випадок насильства з боку інтимного партнера. Протоколи повинні передбачати перенаправлення, документування та подальше спостереження.
- Медичні працівники та адміністрація повинні бути обізнані з такими проблемами, як бар'єри на шляху скринінгу домашнього насильства: відсутність підготовки, часові обмеження, делікатний характер питань та відсутність приватності для вирішення цих питань.
- Незважаючи на те, що професійна та громадська обізнаність зросла, багато клієнтів/пацієнтів та власне надавачів послуг все ще не наважуються обговорювати проблему насильства.

- Клієнти/пацієнти з ознаками та симптомами домашнього насильства повинні бути обстежені. Очевидними ознаками є фізичні: синці, укуси, порізи, переломи кісток, струси мозку, опіки, ножові або вогнепальні поранення.
- До типових побутових травм належать забої голови, обличчя, ший, грудей, живота, а також травми опорно-рухового апарату. Випадкові травми частіше стосуються кінцівок тіла. Постраждали від насильства, як правило, мають множинні травми на різних стадіях загоєння, від гострих до хронічних.
- Постраждали від домашнього насильства можуть мати емоційні та психологічні проблеми, такі як тривога та депресія. Скарги можуть включати болі в спині, шлунку, головні болі, втому, неспокій, зниження апетиту і безсоння. Жінки більш схильні до астми, синдрому подразненого кишківника та діабету.

Соціальна оцінка життєвої ситуації та пріоритетів

Припускаючи, що клієнт/пацієнт стабільний і не відчуває болю, детальне оцінювання постраждалого має відбуватися після розкриття факту насильства. Першочерговим завданням є оцінка безпеки. Перелік стандартних підготовлених запитань може допомогти зменшити невизначеність в оцінці стану клієнта/пацієнта. Якщо є ознаки безпосередньої небезпеки, зверніться за допомогою до адвоката, притулку, гарячої лінії для потерпілих або до правоохоронних органів.

- Якщо безпосередньої небезпеки немає, оцінка повинна зосередитися на психічному і фізичному здоров'ї та з'ясуванні історії поточного або минулого насильства. Ці відповіді визначають відповідне втручання.
- Під час первинної оцінки фахівець повинен бути чутливим до культурних переконань пацієнта. Поєднання оцінки культурної чутливості з історією потерпілих від домашнього насильства може забезпечити більш ефективне надання послуг та вирішення проблеми.
- Клієнти/пацієнти, які постраждали від домашнього насильства, можуть хотіти або не хотіти перенаправлення. Багато хто боїться за своє життя і фінансовий добробут. Тому вони можуть зважувати компроміс, який полягає в тому, що розставання з кривдником може призвести до втрати підтримки і, можливо, до відповідальності піклуватися про дітей наодинці. Соціальний/медичний працівник повинен запевнити клієнта/пацієнта, що його рішення є добровільним і що він надасть допомогу незалежно від цього рішення. Мета – зробити ресурси доступними, безпечними та посилити підтримку.
- Якщо клієнт/пацієнт вирішить залишити поточну ситуацію, слід надати інформацію для перенаправлення до місцевого притулку для

постраждалих від домашнього насильства, щоб допомогти постраждалому.

- Якщо існує загроза життю або є свідчення про тілесні ушкодження, клієнта/пацієнта слід направити до місцевих правоохоронних органів.
- До складу мультидисциплінарних команд допомоги власне входять соціальні працівники, психіатри та психологи, які спеціалізуються на наданні допомоги постраждалим дорослим і дітям.

Менеджмент початку роботи з постраждалим

Першочерговим завданням є надання невідкладної допомоги та відповідне лікування наявних скарг. Однак після стабілізації стану клієнта/пацієнта соціальний/медичний працівник може виявляти й інші проблеми, пов'язані з насильством.

Заходи, які слід провести, передбачають наступні дії:

- Переконайтеся, що створено безпечне середовище.
- Діагностувати й лікувати гострі фізичні травми або травми, що загрожують життю.
- Визначити можливі джерела домашнього насильства.
- Встановити домашнє насильство як діагноз.
- Запевнити клієнта/пацієнта, що він не винен.
- Оцінити емоційний стан та надати допомогу.
- Задokumentувати історію хвороби, фізичне обстеження та втручання.
- Визначити ризики для постраждалого та оцінити варіанти безпеки.
- Зауважити клієнтові/пацієнтові, що насильство може посилюватися.
- Визначити, чи потрібне юридичне втручання, і повідомити про насильство, коли це доречно або передбачено законом.
- Розробити план подальших дій.
- Запропонувати варіанти притулку, юридичні послуги, консультування та сприяти перенаправленню до інших спеціалістів.